

**ERITREALAISTEN NUORTEN MIESTEN SOSIAALISET
VERKOSTOT JA NIIDEN MERKITYS HEIDÄN ELÄMÄÄNSÄ
SUOMEEN SAAPUMISEN JÄLKEEN**

Pirjo Kujanperä
Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Sosiaalityö

Pirjo Kujanperä: Eritrealaisten nuorten miesten sosiaaliset verkostot ja niiden merkitys heidän elämäänsä Suomeen saapumisen jälkeen

Pro gradu -tutkielma, 59 sivua, 3 liitettä

Ohjaaja: yliopistonlehtori Kati Turtiainen

Kevät 2017

Tutkimuksessa tarkastelen kiintiöpakolaisina syksyllä 2013 Suomeen saapuneiden eritrealaisten nuorten miesten heikkoja ja vahvoja sosiaalisia suhteita ja verkostoja. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia sosiaalisia verkostoja miehillä on ja millaisiksi he verkostonsa kokevat. Tutkimuksessa huomioidaan sosiaalisen tuen näkökulma. Tutkimuksen kohdejoukko koostuu kahdeksasta eritrealaisesta nuoresta miehestä. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla, ennalta määrättyä haastattelurunkoa käyttäen.

Analyysimenetelmänä olen käyttänyt teoriasidonnaista sisällönanalyysia. Luokittelun tuloksena kuvaan haastateltavien transnationaalisia eli ylijäisiä suhteita sekä Suomessa olevia sosiaalisia suhteita, joihin kuuluvat muut samaan aikaan saapuneet eritrealaiset, koulukaverit, työharjoittelu- paikan kaverit, naapurit, suomalaiset kaverit ja viranomaiset. Lisäksi tarkastelen sosiaalisen tuen merkitystä heikoissa ja vahvoissa sosiaalisissa suhteissa.

Tutkimustulokset osoittavat, että transnationaaliset suhteet ovat haastatelluille tärkeitä ja vahvoja sosiaalisia suhteita. Tunnesiteet kaukana asuviin perheenjäseniin ovat vahvoja. Haastateltavat pitävät yhteyttä perheenjäseniin puhelimitse. Raha-avustusten lähettäminen Eritreaan on vaikeaa ja usein mahdotonta. Pienten tulojen vuoksi he eivät juurikaan pysty auttamaan perheitään taloudellisesti. Transnationaalisisissa suhteissa perheeltä saatu emotionaalinen tuki on tärkeää vieraassa maassa ja vieraan kulttuurin keskellä asuessa.

Tutkimustulokset osoittavat selvästi sen, että sama etninen tai kulttuurinen tausta on yhdistävä tekijä itselle vieraamman kulttuurin keskellä. Sosiaaliset suhteet samaan aikaan Suomeen tullessiin eritrealaisiin ovat vahvoja ja ne koettiin tärkeiksi. Tämä lisäksi haastatelluilla oli eri määrä kavereita ja tuttavuuksia. Nämä henkilöt olivat yleensä muita maahanmuuttajia, joihin he olivat tutustuneet koulussa, työharjoittelupaikoissa ja kaupungilla, tai esimerkiksi kavereiden kautta. Nämä suhteet olivat pääasiassa heikkoja. Viranomaiskontaktit kuuluvat heikkoihin suhteisiin. Suurin osa haastateltavista oli tyytyväisiä viranomaisilta saamansa apuun ja palveluihin. Muutama henkilö arvosteli poliisin toimintaa ja terveyskeskuksista saatua palvelua. Haastateltavat olivat saaneet hyvää kohtelua ja palvelua erityisesti maahanmuuttajapalveluista (sosiaalityö ja terveydenhoito). He kokivat myös saaneensa aina apua Kelalta, työvoimatoimistosta ja opettajilta. Tutkimustulokset osoittavat, että heikot suhteet ovat sosiaalisen tuen saamisen kannalta merkityksellisiä suhteita.

Haastattelussa nousi esille eritrealaisten vahva yhteisöllisyys. Haastateltavat kertoivat aina auttavansa toisiaan, mutta myös muita kuin samasta maasta olevia. kaikissa mahdollisissa asioissa (koulutehtävät, muutot, asioiden hoito, hakemusten täyttäminen, vähän rahallisestikin).

Haastateltavat halusivat tutustua suomalaisiin oppiakseen suomenkieltä ja kulttuuria. Heidän mielestään suomenkielen oppimisen kannalta suomalaiset kaverit ovat tärkeitä. Tutkimustulokset osoittavat, että aktiivisesti erilaisiin harrastuksiin tai uskonnon harjoittamiseen osallistuvilla oli enemmän sosiaalisia verkostoja kuin esimerkiksi kotitöihin ja opintoihin keskittyneillä henkilöillä.

Avainsanat: sosiaaliset verkostot, sosiaalinen tuki, transnationaaliset verkostot, heikot ja vahvat sosiaaliset verkostot

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
2 PAKOLAISTAUSTAISET MAAHANMUUTTAJAT	6
2.1 Pakolaisuus	6
2.2 Eritrealaiset pakolaiset	8
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	10
3.1 Sosiaalinen verkosto	10
3.2 Transnationaalisuus sosiaalisissa verkostoissa	14
3.3 Heikot ja vahvat sosiaaliset verkostot	15
3.4 Sosiaalinen tuki	17
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys	19
4.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä	19
4.3 Tutkimusaineiston kerääminen	20
4.4 Aineiston analysointi	23
4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökohdat	25
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
5.1 Ylirajaiset eli transnationaaliset suhteet	28
5.2 Suomessa olevat sosiaaliset suhteet	32
5.2.1 Oma yhteisö	32
5.2.2 Koulukaverit ja työharjoittelupaikan kaverit	34
5.2.3 Naapurit ja suomalaiset kaverit	36
5.2.4 Viranomaiset	39
5.3 Sosiaalisen tuen mahdollisuudet	40
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
7 POHDINTAA	48
LÄHTEET	49

LIITTEET	54
Liite 1. Tutkimuslupahakemus	54
Liite 2. Suostumus haastatteluun	57
Liite 3. Haastattelurunko	58

1 JOHDANTO

Syksyllä 2013 saapui Ouluun kiintiöpakolaisina 20 nuorta miestä Eritreasta. Pro gradu-tutkielmassani tarkastelen näiden henkilöiden heikkoja ja vahvoja sosiaalisia suhteita ja verkostoja. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia sosiaalisia verkostoja miehillä on ja millaisiksi he verkostonsa kokevat. Samalla tarkastelen virallisten ja epävirallisten tahojen merkitystä pakolais-taustaisten ihmisten elämässä. Tutkimuksessa huomioidaan myös sosiaalisen tuen näkökulma.

Tutkimuksen kohdejoukko koostuu kahdeksasta eritrealaisesta nuoresta miehestä. Haastattelemi-ni henkilöt ovat nuoria, 20–30-vuotiaita eritrealaisia miehiä, jotka ovat saapuneet Suomeen suunnil-leen samaan aikaan. Kohderyhmän valintaan vaikutti vahvasti kiinnostukseni Eritrean tilannetta kohtaan. Eritrea on hyvin ”suljettu” valtio. Valta on presidentillä ja hänen lähipiirillään. Autoritaa-rinen hallinto nojaa sotilaalliseen voimaan ja maa on hyvin militarisoitu. Tämän vuoksi Eritreasta lähtevien pakolaisten määrä on erittäin suuri.

Ennen kiintiöpakolaisten saapumista Maahanmuuttovirasto järjesti 29.8.2013 tiedostustilaisuuden ”Eritrea-maatieto”, johon myös Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluiden henkilökunta osallis-tui. Tiedostustilaisuudessa kerrottiin Eritrean tilanteesta monipuolisesti. Yhteiskuntaa käsittelevään osuuteen kuuluivat perustiedot (väestön määrä, väestöryhmät, kielet), maan historia ja nykyiset olo-suhteet, ihmisoikeusloukkaukset, sekä pakolaisuus ja maastamuutto. Kulttuuria käsittelevä osuus sisälsi uskontoon, perhesuhteisiin, ruokakulttuuriin, sekä terveydenhoitoon ja koulutukseen liittyviä asioita. Kaikki maahanmuuttajapalveluiden työntekijät kokivat tiedotustilaisuudessa saadun tiedon tarpeelliseksi. Tämä tietopaketti antoi parempia valmiuksia kohdata heidät käytännön asiakastyössä.

Maahanmuuttajien kohdalla sosiaaliset suhteet ovat merkittäviä. Vuorovaikutus ja toimivat ihmis-suhteet ovat keskeisessä roolissa myös maahanmuuttajien hyvinvointia tarkasteltaessa ja heidän kotoutumisessaan. Tutkimuksessani keskeisenä teoreettisena lähtökotana on sosiaalisen verkoston käsite. Maahanmuuttajilla korostuvat erityisesti transnationaaliset eli ylijärjetyt sosiaaliset verkos-tot. Tarkastelen myös heikkojen ja vahvojen verkostojen merkitystä haastateltavien elämään. Sosi-aalinen tuki eri muodoissa liittyy kaikkiin sosiaalisiin verkostoihin.

Tutkimukseni rakenne muodostuu siten, että kerron toisessa pääluvussa pakolaisuudesta ja erityises-ti syistä, miksi Eritreasta lähdetään pakolaisiksi. Kolmannessa pääluvussa esittelen tutkimukseeni

liittyviä teoreettisia käsitteitä, joita ovat sosiaalinen verkosto, transnationaaliset eli ylirajaiset sosiaaliset verkostot, heikot ja vahvat sosiaaliset verkostot, sekä sosiaalinen tuki edellä mainituissa verkostoissa. Seuraavassa pääluvussa kerron tutkimukseni tarkoituksesta ja toteuttamisesta. Tässä luvussa kuvaan käyttämäni laadullista tutkimusmenetelmää. Kuvaan tarkasti aineiston keräämiseen ja analysointiin liittyvät asiat, sekä tarkastelen tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä näkökulmia.

Pääluvussa viisi kuvaan tutkimuksen tuloksia ja aineiston analysointia. Erityisesti pyrin esittämään heikkojen ja vahvojen suhteiden merkitystä erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Kuudennessa pääluvussa kerron tutkimuksen johtopäätökset. Viimeinen luku sisältää tutkimukseen liittyvää pohdintaa.

2 PAKOLAISTAUSTAISET MAAHANMUUTTAJAT

Suomessa maahanmuutto on lisääntynyt 1990-luvulta lähtien. Maahanmuutto ja yleensäkin kansainvälistyminen ovat Suomessa suhteellisen uusia ilmiötä verrattuna muihin Euroopan maihin. Maahanmuuton historiaa on tutkittu 1990-lukua edeltäneeltä ajalta vähän. Martikainen ym. (2013) toteavat, että aikaisempia suuria maahanmuuton aikakausia ovat olleet muun muassa toisen maailmansodan päättyminen, jolloin pakolaisia tuli Virosta ja Inkeristä, sekä vuosina 1973–1978 Chilestä. Suomessa käynnistyi järjestelmällisempi pakolaisten vastaanotto vuonna 1979, kun Vietnamista saapuivat niin sanotut venepakolaiset. Maahanmuuttoviraston myöntämien oleskelulupien myöntämisperusteiden mukaan 90 prosentilla vuosina 2006–2010 Euroopan unionin ulkopuolisista maista Suomeen muuttaneilla muuton perusteena oli pääasiassa työ, perhesyyt tai opiskeleminen. Loput 10 prosenttia koostuu kiintiöpakolaisista sekä turvapaikanhakijoista, jotka ovat saaneet myönteisen oleskelulupapäätöksen. (Martikainen ym. 2013, 33–41.)

Pakolaistaustaisten maahanmuuttajien lähtökohdat eroavat muista Suomeen muuttavista. Heillä on erityinen avuntarve, johon sosiaalityön on vastattava. He ovat joutuneet syystä tai toisesta lähtemään kotimaastaan ja samalla he ovat joutuneet jättämään taakseen suvun ja läheiset ihmiset, jopa oman ydinperheensä. Monet heistä ovat joutuneet luopumaan itsenäisestä toimeentulosta, statuksesta ja tutusta elinympäristöstä. Uudessa maassa maahanmuuttajien täytyy sopeutua vieraaseen kulttuuriin ja toimintaympäristöön. Vieraan kielen opettelu tuo myös oman haasteensa uuteen maahan sopeutumisessa. Muuttoon liittyy usein myös suuria odotuksia tulevaisuuden suhteen ja toiveita mahdollisuudesta saada parempi elämä. Maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot muotoutuvat uuden tilanteen myötä. Vanhojen sosiaalisten verkostojen merkitys voi jopa korostua, koska henkilöiden läheisimmät ihmissuhteet saattavat olla lähtömaissa. Näiden suhteiden ylläpitäminen on usein hankalaa ja vie paljon voimavaroja.

2.1 Pakolaisuus

Käsittelen pro gradu -tutkielmassani eritrealaisten kiintiöpakolaisten sosiaalisia verkostoja. Pakolaisuus on maailmanlaajuinen ongelma, joka koskettaa miljoonia ihmisiä vuosittain. Pakolaisstatuksen saadakseen henkilön täytyy täyttää tietyt kriteerit. Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö United Nations High Commissioner for Refugees eli UNHCR määrittelee pakolaiseksi henkilön,

jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Hän on paennut kotimaastaan ihmisoikeusrikkomuksia, sotaa ja levottomuuksia. Hän on joutunut jättämään kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi. Pakolaista vainotaan hänen alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa, yhteiskunnalliseen ryhmänsä tai poliittisen mielipiteensä perusteella. (UNHCR 1993, 2015 a ja b).

Ulkomaalaislain (301/2004) mukaan pakolaisaseman Suomessa saa turvapaikan Suomessa saanut ulkomaalainen tai pakolaiskiintiössä Suomeen otettu pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan saanut ulkomaalainen. Näiden lisäksi pakolaisaseman saa perhesiteen perusteella oleskeluluvan saanut henkilö, joka on edellä mainittujen ulkomaalaisten pakolaiseksi katsottava perheenjäsen.

Suomessa käytetään käsitettä kiintiöpakolainen puhuttaessa henkilöstä, joka on lähtenyt kotimaastaan tai pysyvästä asuinmaastaan toiseen maahan, johon hän ei kuitenkaan voi pysyvästi asettua asumaan. Suomeen otetaan pakolaiskiintiössä henkilöitä, jotka Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettu UNHCR on katsonut pakolaisiksi, tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia uudelleen sijoitusta varten. Heillä on YK:n myöntämä pakolaisen asema, ja he kuuluvat vastaanottavan maan pakolaiskiintiöön. Kiintiöpakolaisille on myönnetty Maahanmuuttoviraston toimesta turvapaikka, ja he saavat pakolaisaseman, jolloin heidän oleskelulupansa perusteena on suojelun tarve. Pakolaistaustaisten maahanmuuttajien määrä Suomessa on viime vuosikymmeninä lisääntynyt merkittävästi. Suomi vastaanottaa vuosittain pakolaisia vuosittaisen kiintiön mukaan, joka viime vuosina on ollut 750. Syyrian konfliktista ja laajasta humanitaarisesta kriisistä johtuen pakolaiskiintiötä nostettiin vuosina 2014 ja 2015 ja kiintiöpakolaisia otettiin 1050 henkilöä. (Maahanmuuttovirasto 2016; Sisäasiainministeriö 2016 a.)

Turvapaikanhakijoista käytetään usein pakolaisen nimitystä, mutta he ovat henkilöitä, jotka oleskelevat kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella, koska heillä on perustellusti aihetta pelätä joutuvasi siellä vainotuksi alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. Turvapaikanhakijat ovat henkilöitä, jotka ovat kotimaassaan joutuneet vainon kohteeksi ja jotka anovat kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta. Vuoden 2015 aikana Suomeen saapui 32 476 turvapaikanhakijaa. Luku on hyvin merkittävä, sillä 2000-luvulla turvapaikanhakijamäärät ovat vaihdelleet 1500 ja 6000 välillä. Tämän seurauksena on jouduttu perustamaan huomattava määrä uusia vastaanottokeskuksia ympäri Suomea. Poliisi ja Maahanmuuttovirasto ovat yhteistyössä tehostaneet hakemusten käsittelyä. (Sisäasiainministeriö 2016 b.)

Toimivat sosiaaliset verkostot ovat yksi keskeinen asia maahanmuuttajien kotouttamisessa. Hallinnollisesti kotouttaminen tarkoittaa kaksisuuntaista prosessia, joka edellyttää myös pääväestön asenteiden muuttumista ja sopeutumista uuteen ryhmään. Kotouttamisella tarkoitetaan myös kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Ensisijaisesti näitä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja sekä työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. Sosiaalisten verkostojen merkitys on kotoutumisen kannalta tärkeä, koska niiden avulla maahanmuuttajat ja kantasuomalaiset pääsevät tutustumaan toisiinsa, erilaisiin tapoihin ja kulttuuriin. Sosiaalisten verkostojen avulla maahanmuuttaja tulee osalliseksi ympäröivässä yhteiskunnassa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016 a ja b; Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

2.2 Eritrealaiset pakolaiset

Eritrea itsenäistyi vuonna 1993 ja se on yksi maailman nuorimmista itsenäisistä valtioista – ja yksi maailman köyhimmistä. Arvio Eritrean asukasmäärästä vaihtelee 2,5 ja 6,5 miljoonan välillä. Väestölaskentaa ei ole suoritettu vuoden 1938 jälkeen. Noin 80 % väestöstä työskentelee maatalouden parissa, mutta maata säännöllisesti vaivaava kuivuus aiheuttaa maataloudessa suuria tuhoja. Eritrea on hyvin sulkeutunut maa, jota käytännössä hallitsee presidentti Isaias Afewerkin johtama diktatuuri. Maa on myös kansainvälisesti ja alueellisesti eristetty. Eritrea on militarisoitunut maa, jossa merkittävä osuus talouden niukoista voimavaroista menee armeijan ylläpitoon. Sillä on yhä rajakiistoja Etiopian ja Djiboutin kanssa. (Globalis 2015; Maahanmuuttovirasto 2015.)

Eritrean väestöstä noin 50 % on tigrinjoja. Muita etnisiä ryhmiä ovat tigret, afarit, sahot, bilenit, rashaidat, hedarebit, narat ja kunamat. Tärkeimmät kielet ovat tigrinja ja arabia. Myös englantia ja Etiopiassa käytettyä amharaa puhutaan laajalti. (Maahanmuuttovirasto 2015.). Haastattelemieni henkilöiden äidinkieli on afar, jota puhuu noin 5 % Eritrean väestöstä. Heidän asiointikielenään on arabia, koska opetus koulussa on annettu arabiankielellä.

Eritreassa ilmenee vakavia ihmisoikeusloukkauksia, jotka saavat ihmiset lähtemään kotimaastaan. Yksi merkittävä syy pakolaisuuteen, varsinkin nuorten kohdalla, on epämääräisen ajan kestävä asevelvollisuus. Kansallispalvelus on pakollinen kaikille 18–40-vuotiaille miehille ja naisille. Asepalvelus kestää lain mukaan kuusi kuukautta ja siviilikansallispalvelus vuoden eli palvelusaika on yhteensä 18 kuukautta. 1990-luvulla kansallispalveluksen suorittaneita mobilisoitiin kuitenkin uudel-

leen rajasodan sytyttyä Etiopian kanssa vuonna 1998. Silloin palvelusaika muutettiin kestoaltaan määrittelemättömäksi 50 ikävuoteen asti. (Freedom House 2015; Human Rights Watch 2016.)

Muita syitä pakolaisuuteen ovat mm. mielivaltaiset pidätykset, kidutukset ja ihmisten katoamiset. Vankilaolot ovat ankarat, ja ulkopuolisia valvojia/tarkastajia kuten Punaisen Ristin edustajien ei ole annettu tavata vankeja. Sananvapaus yksityisissä keskusteluissa on rajoitettu, eivätkä ihmiset uskalla julkisesti kertoa mielipiteitään hallituksen ilmiantajien pelosta. Kokoontumis- ja yhdistymisvapautta ei ole ja riippumattomia kansalaisjärjestöjen toimintaa ei sallita. Korruptio on maassa suuri ongelma. Toisaalta korruption avulla maasta pääsee lähtemään helpommin. (Freedom House 2015; Human Rights Watch 2016.)

UNHCR:n tiedottajan Adrian Edwardsin mukaan vuoden 2014 aikana lähes 37 000 eritrealaista pakeni Eurooppaan. Suurin osa pakolaisista jätti turvapaikkahakemukset Ruotsiin, Saksaan tai Sveitsiin. Suurin osa pakolaisista jää kuitenkin Eritrean naapurimaihin Etiopiaan ja Sudaniin. Pakolaisleireillä asuu yli 216 000 pakolaista. Palveluiden, koulutuksen ja työpaikkojen puutteen vuoksi monet, varsinkin nuoret ihmiset, lähtevät etsimään parempaa tulevaisuutta Euroopasta. Salakuljettajien avulla tehtävät matkat ovat vaarallisia ja kalliita. Pakolaisia on hukkunut Välimeren huonokuntoisten ja täyteen ahdettujen laivojen/veneiden upotessa. (Edwards 2014.)

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä kappaleessa käsittelen sosiaalista verkostoa. Tähän liittyvät läheisesti transnationaaliset verkostot, sekä heikot ja vahvat sosiaaliset verkostot. Sosiaalinen tuki on merkittävää kaikissa edellä mainituissa verkostoissa.

3.1 Sosiaalinen verkosto

Sosiaalinen verkosto on ainutlaatuinen ja yksilöllinen, ja se muodostuu ihmisestä itsestään ja hänen suhteistaan muihin ihmisiin. Sosiaaliseen verkostoon kuuluu useimmiten niitä ihmisiä, jotka yksilö kokee tärkeiksi, mutta siihen voi kuulua myös ihmisiä esimerkiksi työn tai harrastusten kautta (Remsu & Törrönen 2007, 42). Verkostoon voi siis kuulua perheenjäseniä, sukua, ystäviä, naapureita, viranomaisia ja koulu- ja työkavereita. Yksikin ihmissuhde voi olla hyvin tärkeä ja merkityksellinen, sillä ihmissuhteissa määrä ei korvaa laatua. Toisaalta sosiaalisten suhteiden puute voi johtaa yksinäisyyden kokemuksiin. Yksinäisyys nähdään useimmiten subjektiivisena ja kielteisenä kokemuksena, joka voi johtaa sosiaaliseen eristyneisyyteen, masentuneisuuteen ja muihin negatiivisiin seuraamuksiin. (Tiikkainen 2006, 12–13.)

Sosiaalista vuorovaikutusta ja -verkostoja, sosiaalista tukea ja niiden vaikutusta ihmisten elämänlaatuun ja hyvinvointiin on tutkittu verrattain paljon sosiaalitieteissä, mutta myös muilla tieteenaloilla kuten sosiaalipsykologiassa ja kommunikaation tutkimuksessa. Tutkimustulokset osoittavat, että sosiaaliset suhteet tuovat elämään turvaa, sisältöä, laatua ja hyvinvointia. (Hyyppä 2002; Laine 2005; Seikkula 1994; Uutela 1998.) Sosiaalinen verkosto on konstruktio eli rakennelma, jonka avulla voidaan kuvata ihmissuhteiden kokonaisuuksia sekä vuorovaikutusta. Sosiaalisen verkoston ominaispiirteitä ovat vastavuoroisuus, yksilöllisyys ja se, että se rakentuu aina uudelleen kussakin vuorovaikutustilanteessa. (Seikkula 1994, 16–18.) Esimerkiksi Eritreasta tulleiden pakolaisten sosiaaliset verkostot ovat muuttuneet pakolaisuuden ja Suomeen muuton jälkeen.

Yksilön sosiaalinen verkosto koostuu niistä ihmissuhteista, jotka luovat ja ylläpitävät ihmisen sosiaalista identiteettiä. Sosiaalinen verkosto ei ole olemassa automaattisesti, vaan ihminen rakentaa sitä tärkeiksi kokemiensa ihmissuhteiden pohjalta. Oleellista on yksilön oma käsitys siitä, keiden kanssa hän on tekemisissä, kehen hän luottaa ja keneltä voi saada apua ongelmatilanteissa. Sosiaalinen

verkosto kannattelee ihmistä erilaisissa elämän haasteissa ja tarjoaa sekä henkistä että materiaalista tukea eri elämäntilanteissa. Sosiaaliseen verkostoon voi yksilöstä riippuen kuulua paljon tai vähän ihmisiä. (Seikkula 1994, 16.) Ihmisen identiteettiä määrittävät suuresti hänen suhteensa muihin ihmisiin. Sen avulla nähdään, miten ihminen sijoittuu sosiaalisten suhteiden verkostoissa. Parhaimmillaan sosiaalisten verkostojen on katsottu voimaannuttavan yksittäisiä ihmisiä, sekä taistelevan yhteiskunnallisen yhtenäisyyden puolesta. (Taylor 2004, 205.)

Marjatta Marinin (2003) mukaan sosiaalisten verkostojen taustalla on ajatus siitä, että ihminen tarvitsee toista ihmistä erilaisista syistä. Nämä tarpeet vaikuttavat siihen, millaisiin verkostoihin ihminen kuuluu. Tieteellisessä ja julkisessa keskustelussa sosiaaliset verkostot ovat viime vuosina herättäneet paljon kiinnostusta. Marin (2003) toteaaakin, että julkisessa keskustelussa sosiaalisille verkostoille on annettu eräänlainen pelastustehtävä julkisen sektorin palvelujen vähentyessä. Tällöin painotetaan paluuta ihmisten välisiin vapaaehtoisiin suhteisiin. Hyvinvointivaltion murentuessa sosiaaliset verkostot nähdään osana kansalaisyhteiskuntaa, johon kuuluvat erilaiset organisaatiot, perhe, harrastusryhmät ym. Ihmisen sosiaaliset verkostot voivat olla itse valittuja ja vapaaehtoisuuteen perustuvia epävirallisia eli informaaleja verkostoja. Ne voivat olla myös yhteiskunnallisesti muodostuneita enemmän tai vähemmän pakollisia suhteita, esimerkiksi viranomaisverkostot. Tällöin puhutaan virallisista eli formaaleista verkostoista. (Marin 2003, 72–73.)

Kahden ihmisen välinen sosiaalinen suhde tai sidos on sosiaalisen verkoston keskeinen tekijä. Vuorovaikutus sosiaalisessa verkostossa ilmenee ajallisesti ja laadullisesti erilaisena vastavuoroisuutena. Vastavuoroisuudesta voidaan puhua luonnollisena moraalisena vastavuoroisuutena, esimerkiksi silloin kun lapsi huolehtii iäkkästä vanhemmastaan tai puoliso toimii omaishoitajana. (Marin 2003, 75.) Sosiaalisia verkostoja on tarkasteltu eri ihmis- ja ikäryhmien näkökulmasta käsin. Näitä ryhmiä ovat muun muassa lapset (ks. Hay, Payne & Chadwick 2004; Strandell 1995.), ikääntyneet (ks. Marin 2003; Van Tilburg 1998.), maahanmuuttajat (ks. Alitolppa & Niitamo 1994; Tiilikainen 2000.) ja vammaiset (ks. Gill 2001.).

Kaarina Laineen (2005) mukaan sosiaalisista suhteista voidaan puhua silloin kun ihmisten välinen vuorovaikutus on toistuvaa ja vastavuoroista, ja toimintaan liittyy toisia koskevia odotuksia. Ihmisen psyykkistä hyvinvointia tukevat myönteiset ystävyys- ja ihmissuhteet sekä niistä muodostuvat sosiaaliset verkostot. Perhesuhteiden lisäksi ihmiset tarvitsevat myös ystäviä, joiden kanssa he voivat tyydyttää toistensa emotionaalisia ja sosiaalisia tarpeita. Joillekin nämä ovat tärkeimmät ihmis-

suhteet. Muita enemmän tai vähemmän tärkeitä ihmissuhteita ovat esimerkiksi sukulaiset, koulu- ja työtoverit ja naapurit. (Laine 2005, 140–141.)

Ystävyysuhteella tarkoitetaan vastavuoroista, emotionaalisesti ja sosiaalisesti läheistä, lämmintä, luottamuksellista ja pysyvää ihmissuhdetta. Läheinen ystävyys sisältää yhdessäoloa, toisesta välittämistä, huolenpitoa, auttamista ja lohduttamista. Ystävän antama apu voi olla konkreettista materiaalista apua tai henkistä tukemista. (Laine 2005, 144–146.)

Aku Kopakkalan (2011) mukaan ihminen on sosiaalinen olento, jolle yhteisöön kuuluminen on varsin vahva lajiominaisuus. Ihminen tarvitsee elämäänsä verkostoja, vuorovaikutusta ja kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa. Sosiaaliseen verkostoon kuulutaan jonkin kriteerin perusteella, joita ovat esimerkiksi sukulaisuus, etninen tausta, naapuruus, työ, harrastus, ystävyys, opiskelu tai uskonto. Yleensä ihmisillä on useita verkostoja, ja he itse kuuluvat myös monien henkilöiden verkostoihin. Kopakkala (2011) mainitsee sosiaalisen verkoston tunnuspiirteinä olevan muun muassa sen suuruuden, tiheyden, siteiden vahvuuden, jäsenistön samankaltaisuuden ja maantieteellinen sijainnin. Yksilön identiteettiä tukevat parhaiten pienet, kiinteät verkostot, joiden jäsenet tuntevat hyvin toisensa. Tiedonvälitys onnistuu tehokkaimmin joustavampien ja löyhempien verkostojen avulla, jolloin ne voivat tukea uusien ratkaisujen ja valintojen tekemistä paremmin kuin kiinteät suku- ja ystävyysverkostot. (Kopakkala 2011, 30–35.)

Marin (2003) nimeää kirjassaan myös sosiaalisten verkostojen ongelmakohtia. Sosiaalisissa suhteissa voi esimerkiksi formaaleilla verkostoilla olla valtaa ihmiseen sääntöjen, lainsäädännön ja resurssikontrollin ym. kautta. Sosiaalisia verkostoja ajatellaan ihmisen turvaverkkoina. Silloin herää kysymys siitä, millaista turvaa voivat antaa ne sosiaaliset suhteet, joiden osapuolet ovat vieraita toisilleen. Aina ei ole helppoa vetää rajaa informaaliin ja formaalisten suhteiden välille. Informaali verkosto on yleensä haavoittuvampi kuin formaali verkosto. Verkoston haavoittuvuuteen vaikuttavat siinä olevien avainhenkilöiden tai ns. merkittävien henkilöiden määrä ja olemassaolo. Verkosto voi hajota avainhenkilön poistuttua, esimerkkinä äidin tai isän kuolema voi tilapäisesti hajottaa perheen. (Marin 2003, 86–88.)

Kai Eriksson (2015) toteaa kirjassaan, että 2010-luvun yhteiskuntaa ei voi ajatella verkoston käsitteestä irrallaan. Yhdysvaltalaisen sosiologien kehittämän relationaalisen sosiologian mukaan kaikki yhteiskunnalliset rakenteet perustuvat sisäisesti erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin ja koostuvat niistä. Hänen mukaansa verkostollisuus kuvaa suhteiden solmimisen tapaa ja näistä syntyvää kokonaisuutta. (Eriksson 2015, 10.)

Yhdysvaltalainen sosiologi Mark Granovetter on verkostotutkimuksen pioneeri. Hänen mukaansa verkostanalyysi ei ole muusta sosiologiasta erillään oleva tutkimussuunta tai teoreettinen suuntaus. Hänen mukaansa sosiaalisia suhteita ei voi ymmärtää ilman yhteiskuntatieteellisiä peruskäsitteitä, joita ovat muun muassa valta, solidaarisuus ja normit. Sosiaaliset verkostot muokkaavat sekä taloudellista että yhteisöllistä toimintaa. Sosiaaliset verkostot kasvattavat parhaimmillaan yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia. (Johanson 2015, 212–213.)

Petri Ruuskanen (2015) mukaan sosiaalisia suhteita pidetään yksilön tai yhteisön voimavarana, joka tuottaa verkoston jäsenille hyvinvointia. Tällöin verkostoista voidaan puhua sosiaalisena pääomana, jolloin viitataan juuri sosiaalisiin verkostoihin ja niissä muodostuviin normeihin ja luottamukseen, jotka edistävät verkostoon kuuluvien ihmisten voimavarojen hyödyntämistä ja yhteistyökykyä, sekä tehostavat yksilöiden tavoitteiden toteutumista ja yhteisöjen hyvinvointia. Sosiaaliset verkostot ja sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenne vaikuttavat myös ihmisten tekemiin valintoihin. (Ruuskanen 2015, 214, 217.)

Chicagon yliopiston sosiologian professori James S. Coleman on tutkinut sosiaalisten verkostojen merkitystä yksilöiden toiminnan suuntaajina. Hänen kiinnostuksen kohteena olivat verkostot, normit ja luottamus sosiaalisena pääomana. Colemanin mukaan ihmiset eivät tee valintoja ja päätöksiä toisistaan erillisinä, vaan sosiaaliset normit, säännöt ja velvoitteet vaikuttavat heidän toimintaansa. (Ruuskanen 2015, 218–219.)

Colemanin (1988) mukaan yhteisössä vallitsevan vastavuoroisuuden velvoitteen perusteella ihminen voi muille palveluksia tehdessään odottaa saavansa näiltä vastapalveluksia tulevaisuudessa. Vastavuoroisuuden olennaisena tekijänä on luottamus siihen, että palveluksiin vastataan vastapalveluksilla. Toinen sosiaalisen pääoman muoto on tiedonkulku. Sosiaaliset suhteet ovat edullinen tiedon hankkimisen väylä ja ne parantavat yksilöiden kykyä tehdä päätöksiä. Colemanin (1988) mukaan normit ovat kolmas sosiaalisen pääoman muoto. Normien ylläpitoa auttaa erityisesti sosiaalisten verkostojen tiiviys. Muita tehokkaita sosiaalisen pääoman muodostajia ovat sosiaalisten suhteiden jatkuvuus ja niiden limittäisyys. (Ruuskanen 2015, 220.)

3.2 Transnationaalisuus sosiaalisissa verkostoissa

Tutkimukseni keskeinen käsite on transnationaalinen verkosto eli haastateltavien erilaiset siteet kotimaahansa ja mahdollisesti kolmansiin maihin. Steven Vertovecin (2009) kirja ”Transnationalism” keskittyy erityisesti maahanmuuttajien transnationaaliin eli maan rajojen ulkopuolella oleviin ns. ylirajaisiin suhteisiin ja verkostoihin. Hän kuvaa kirjassaan transnationaalisuutta sosiokulttuurisena, poliittisena, taloudellisena ja uskonnollisena ilmiönä.

Verkostokäsite liittyy nykyisin yhteiskunnallisten ilmiöiden tarkasteluun sekä keskusteluun taloudesta, politiikasta ja sosiaalisista suhteista sekä muuttoliikkeeseen liittyvistä ilmiöistä. Vertovecin (2009) mukaan verkostoja analysoitaessa voidaan huomioida muun muassa verkoston koko, tiheys, limittyneisyys, siteiden lujuus ja kestävyys, tavoitettavuus, yleisyys ja sisältö. (Vertovec 2009, 34.)

Martikaisen ym. (2006) mukaan transnationaalisuus on eräänlainen vastine kansainvälisyydelle. Tällöin termillä viitataan erilaisiin toimijoihin, verkostoihin jne., joiden toiminta tapahtuu maan rajojen yli, ainakin jossain määrin valtiollisista toimijoista riippumatta. Makrotason transnationalisuudella viitataan erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka asettavat rajoja ja mahdollisuuksia yhteisöjen ja yksilöiden väliseen toimintaan. Mesotason transnationaalisuus tarkoittaa erilaisten organisoitujen yhteisöjen ylirajaista toimintaa, esimerkkeinä yritykset, yhdistykset ja seurakunnat. Tutkimukseni kohteena on mikrotason transnationaalisuus. Tällöin viitataan yksilölliseen tai perheen tason ylirajaisuuteen, joka tarkoittaa ei-institutionaalisia suhteita, joita ihmisillä on muihin valtioihin, esimerkkinä perheenjäsenten keskeiset rahalähetykset toisiin maihin. (Martikainen ym. 2006, 24–25.)

Minna Säävälä (2013) toteaa artikkelissaan, että muuttoliikkeen transnationaalinen luonne on ollut tutkimuskohteena viime vuosikymmenien aikana (Levitt 2001; Bryceson & Vuorela 2003; Olwig 2007; Vertovec 2009). Hänen mukaansa perhe ja transnationaalisuus liittyvät kiinteästi yhteen, koska juuri perhe ja suku ovat yhteydenpidon ja yhteenkuuluvuuden väyliä, joiden avulla ylirajaista yhteisöä yllä pidetään. Marja Tiilikainen (2007) on tutkinut somalialaisten transnationaaleja perheitä, lähinnä terveyden näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan perheverkostot elävät monipaikkaisina ja yhdistävät perheenjäseniä turvan, hoidon ja huolenpidon velvoittein yli rajojen. Pihla Siim (2007) on tutkinut venäläis- ja virolaistaustaisia perheitä. Hänen havaintojensa mukaan perhetunteen edellytys ei ole yhdessä asuminen, vaan perheeseen voidaan lukea kuuluvaksi myös toisessa maassa asuvia henkilöitä. (Säävälä 2013, 113–114.)

Transnationaalisuuden tutkiminen on kohdistunut arkiseen voimavarojen jakamiseen ja yhteydenpitoon, kuten avioitumiseen, sähköiseen kommunikaatioon, matkustamiseen, äänestämiseen, poliittisiin organisaatioihin osallistumiseen, rahalähetyksiin ja sosiokulttuurisiin palautuksiin lähtömaahan (remittances). Erityisesti perheen ja suvun piirissä toteutuvat avioituminen sekä rahalähetykset ja muut palautukset. (Säävälä 2013, 114.)

Minna Zechner (2007; 2008) on tutkinut vanhusten ylijäristä hoivaa. Hänen mukaansa ko. maassa vallitseva kulttuuri vaikuttaa käsityksiin ja ajattelutapoihin hoivasta. Maahanmuuttolainsäädäntö ja muut sosiaaliturvasäädökset rajoittavat mahdollisuutta huolehtia perheen vanhuksesta toisessa maassa tai saada hoivasta riippuvainen perheenjäsen Suomeen. Toisaalta Suomessa asuvan perheenjäsenen rahatilanne voi mahdollistaa rahan lähettämisen huolenpitoa tarvitsevan sukulaisen hoitoon. (Säävälä 2013, 114.)

3.3 Heikot ja vahvat sosiaaliset verkostot

Sosiaaliset verkostosuhteet voivat olla heikkoja tai vahvoja. Heikot suhteet liittyvät usein oman sosiaalisen piirin ulkopuolisiin sosiaalisiin suhteisiin. Sosiaaliset verkostot eivät välttämättä ole rakenteeltaan yhdenmukaisia, koska niihin voi kuulua hyvin erilaisia alueita. Sosiaaliset verkostot jakautuvat ydinverkostoon ja laajennettuun verkostoon. Ydinverkostoon kuuluvat ihmiset ovat paljon tekemisissä keskenään ja verkosto muodostuu pääosin vahvoista suhteista. Laajennettu verkosto koostuu heikoista suhteista. Tällöin henkilöön yhteydessä olevat ihmiset eivät välttämättä tunne toisiaan, mutta toimivat kuitenkin kanavina, joiden kautta uudet ajatukset, vaikutukset ja tiedot välittyvät. Heikkojen suhteiden avulla henkilö voi liittyä uusiin sosiaalisiin piireihin. Yhdysvaltalainen sosiologi Mark Granovetterin (1973) mukaan heikot sosiaaliset siteet ovat tärkeitä ja tehokkaita tiedonkulun kanavia, jotka lisäävät ihmisten välisiä yhteistyömahdollisuuksia. Yksilöiden yhteenkuuluvuutta ja luottamusta lisäävät puolestaan vahvat sosiaaliset siteet jatkuvan vuorovaikutuksen vuoksi. (Johanson 2015, 201–202; Ruuskanen 2015, 218.)

Lotta Kokkonen (2010) on tutkinut väitöskirjassaan pakolaisten vuorovaikutussuhteita. Vahvoja ja läheisiä suhteita ovat muun muassa perhe ja sukulaiset, parisuhde, sekä lasten ja vanhempien välinen suhde. Hänen mukaansa heikkoja suhteita ovat muut kuin perhe- ja sukulaisuussuhteet. Näitä ovat esimerkiksi työn tai opiskelun kautta syntyneet suhteet, erilaiset viranomaiskontaktit, kuten

opettajat, sosiaalityöntekijät, työvoimatoimiston työntekijät, sekä vapaa-ajalla syntyneet suhteet, esimerkkinä naapurit. (Kokkonen 2010, 92.)

Jan-Erik Johansonin (2015) mukaan heikot suhteet tuovat esiin satunnaisten ja harvoin toistuvien suhteiden merkityksen. Sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä kanavia, joiden kautta inhimillinen pääoma siirtyy sukupolvelta toiselle. (Johanson 2015, 196.)

Mark Granovetter (1974) on tutkinut heikkojen suhteiden voimaa esimerkiksi väitöstutkimuksessaan ”Getting a Job. A Study of Contacts and Careers”. Hän tutki sitä, miten tieto uusista työpai-koista liikkuu erään yhdysvaltalaisen paikkakunnan sosiaalisessa verkostossa virallisten, henkilökohtaisten suorien yhteyksien välityksellä. Granovetterin mukaan sosiaalisen suhteen voimakkuutta voidaan arvioida sen ylläpitoon käytetyn ajan, siihen sisältyvän tunnelatauksen, läheisyyden asteen sekä molemminpuolisen uskoutumisen määrän mukaan. Nämä tekijät eivät ole täysin toisiaan pois-sulkevia. Ne auttavat erottelemaan esimerkiksi lähisukulaiset ja parhaat ystävät satunnaisista tutta-vista. Tämä on Granovetterin mukaan heikkojen suhteiden tutkimisen kannalta riittävän tarkka erot-telu. (Johanson 2015, 198–199.)

Tunneperoiset suhteet ihmisten välillä pyrkivät aina tasapainoon. Näin esimerkiksi ystävän ystävä on ystävä, vihollisen ystävä on vihollinen ja vihollisen vihollinen ystävä. Läheiset ystävät tutustut-tavat toisensa muihin itselleen tärkeisiin henkilöihin ja tällä tavoin ryhmän jäsenet kytkeytyvät toi-siinsa. Heikoissa suhteissa tasapainotilan saavuttaminen ei kuitenkaan ole niin tärkeää, koska tun-nesiteet ihmisten välillä eivät ole niin vahvoja. (Johanson 2015, 199–200.)

Markku Hyypä (2002) toteaa, että yhteisön sosiaalinen verkosto sisältää heikkoja ja vahvoja si-doksia. Ihmisten väliset lähisiteet ovat suljettuja ja tiiviitä, ja niistä on apua jokapäiväisessä elämäs-sä. Granovetter on todennut vuonna 1973 julkaistussa artikkelissaan, ”The strength of weak ties”, että vahvoille siteille on annettu liian suuri merkitys ihmisten ja yhteisöjen toimivuutta arvioitaessa, ja heikot siteet ovat itse asiassa tärkeämpiä. Hänen mukaansa heikot siteet kasvattavat yhteenkuulu-vuuden tunnetta ja näin lisäävät liikkumavaraa enemmän kuin vahvat ja kiinteät siteet. Granovette-rin (1973) kuvaamat heikot suhteet vaativat siltoja pienyhteisöjen välille, esimerkiksi vaihdettaessa työpaikkaa parempaan. Linkit auttavat ihmisiä liittymään viranomaisiin ja kiipeämään sosiaalisilla portailta. (Hyypä 2002, 28, 58–59.)

Granovetter esitti jo 1970-luvulla, että sosiaaliset verkostot voidaan jakaa vahvoihin verkostoihin, joita ovat esimerkiksi uskonnolliset yhteisöt, poliittiset puolueet, ammattiryhmät ja etniset ryhmät, ja heikkoihin sosiaalisiin verkostoihin. Heikkojen siteiden merkitys on tärkeä, sillä vahvat siteet voivat johtaa muun muassa epädemokratiaan ja ryhmään kuulumattomien syrjintään. Heikot sosiaaliset verkostot eivät rajoita ja ryhmitä, sallivat myönteisen kanssakäymisen muiden kanssa ja integroivat ihmisiä yhteiskunnan toimintaan. (Hyypä 2002, 50–51.)

Vahvoja sosiaalisia siteitä kuvataan myös kuormittavaksi. Ne ovat tyypillisiä esimerkiksi omaisten välillä, koska ne edellyttävät sitoutuvaa vastavuoroisuutta. Heikot siteet aktivoituvat tarvittaessa, eivätkä välttämättä edellytä vastavuoroisuutta. Vahvan siteen katkeaminen, esimerkiksi perheenjäsenen kuolema, voi romahduttaa ihmisen elämän, mutta toisaalta se voi myös vapauttaa kuormittavaksi muodostuneesta suhteesta. (Marin 2003, 88.)

3.4 Sosiaalinen tuki

Sosiaalinen tuki rakentuu sosiaalisista verkostoista muodostuvista ihmissuhteista. Epävirallinen, esimerkiksi sukulaiset, ystävät ja naapurit, ja virallinen eli ammatillinen tuki vaikuttavat ihmisen elämäntilanteeseen. Ne ovat ihmiselle merkittäviä voimavarojen lähteitä eri elämäntilanteissa. Ihminen tarvitsee toisia ihmisiä ja sosiaalista tukea koko elämänsä ajan läpi, mutta sosiaalisen tuen merkitys on erityisen tärkeää kriisitilanteissa. Sosiaalinen tuki voi konkreettista apua päivittäisissä toiminnoissa, emotionaalista (arvostus ja kuuntelu), tiedollista (neuvot ja ohjeistus) tai henkistä tukea, kuten lohdutusta tai neuvoja haastavassa tilanteessa tai muuta huolenpitoa. (Kotakari & Rusanen 1996, 177–178; Kumpusalo 1991, 13–14; Marin 2003, 72–77.)

Barry Wellman ja Milena Gulia (1999) toteavat, että verkostoista saatava sosiaalinen tuki vaikuttaa voimakkaasti ihmisten arjesta selviytymiseen. Monien tutkijoiden mukaan saadulla sosiaalisella tuella on positiivisia vaikutuksia myös ihmisten terveydentilaan, esimerkiksi se voi suojella fyysisen ja psyykkisen stressin seurauksilta. (Wellman & Gulia 1999, 85–86.)

Antti Uutelan (1998) mukaan ihmisen sosiaalisiin voimavaroihin vaikuttavat sidokset muihin ihmisiin, ryhmiin ja yhteisöihin. Sosiaalinen tuki on monimerkityksinen käsite. Se edistää ihmisen hyvinvointia ja mielenterveyttä. Uutelan (1998) mainitseman sosiaalisen tuen verkostonäkökulmaan kuuluvalla sosiaalisella liitännällä tarkoitetaan sosiaalisia suhteita ja niiden lukumäärää. Hänen mu-

kaansa sosiaalinen verkko voidaan jakaa neljään osaan. Merkittäviä läheistuen ja sosiaalisen tuen antajia ovat esimerkiksi sukulaiset ja läheiset ystävät. Vaihdamaverkostot koostuvat henkilöistä, jotka periaatteessa voivat vastavuoroisesti tarjota sosiaalista tukea. Vuorovaikutusverkostot käsittävät esimerkiksi seurustelusuhteet. Globaaliverkostot muodostuvat molemmin puolin tutuista henkilöistä. (Uutela 1998, 208–210.)

Saadun tuen näkökulma korostaa ympäristössä esiintyvää tukea ja sen stressin hallintaa tukevia piirteitä. Sosiaalinen tuki ilmenee emotionaalisenä huolenpitona, materiaalisena apuna, tiedollisena apuna ja arviointiapuna. Sosiaalisen selviytymisen näkökulmasta rahaton kaipaa lainaa, asiantunte maton opastusta ja uudessa elämäntilanteessa hyviä ohjeita. Ympäristön välittäminen ja huolenpito parantaa ihmisen elämänhallintaa ja tarvittaessa hän osaa selvittää, mistä voi saada apua ongelmatilanteissa. Avun antamisen ja saamisen vastavuoroisuus on myös kulttuurisidonnainen ilmiö. (Uutela 1998, 210–211.)

Petri Kinnunen (1998, 28–29) toteaa väitöskirjassaan, että sosiaalinen tuki on kulttuurisidonnaista. Tämän vuoksi käsite saa erilaisia painotuksia eri kulttuurisissa yhteyksissä. Hänen mukaansa sosiaalisen tuen käsite viittaa erilaisiin vuorovaikutteisiin toimintakäytäntöihin, joiden avulla henkilö voi turvata oman hyvinvointinsa. Kinnusen (1998) mukaan sosiaalisen tuen toteutumiseen vaikuttavat yksilölliset elämänhallintaan liittyvät seikat, lähiyhteisö eri muotoineen ja erilaiset hyvinvointipalvelujärjestelmät. Hänen mukaansa sosiaalinen tuki on vuorovaikutteinen tapahtuma tai tapahtumasarja, joka edellyttää tavoitteellista toimintaa. Ihmisen hyvinvointiin vaikuttavia sosiaalisen tuen tuottajia ovat esimerkiksi perheenjäsenet, sukulaiset ja naapurit, sekä julkisen ja yksityisen sektorin ammattiauttajat ja viranomaistahot. Myös työstä, vapaa-ajan harrastuksista ja erilaisesta järjestötoiminnasta saatava tuki on tärkeää. (Kinnunen 1998, 41, 77.)

Minna Lähteenmäen (2013) mukaan sosiaalisilla tukiverkostoilla tarkoitetaan perheenjäsenten, sukulaisten, ystävien, tuttavien ja suomalaisten työntekijöiden ja viranomaisten muodostamia verkostoja, joiden tuki perustuu ihmisten väliseen luottamukseen. (Lähteenmäki 2013, 143.). Hyyppä (2002) toteaa, että ihminen tarvitsee lähipiirin antamaa sosiaalista tukea, hyväksyntää, arvostusta ja rakkautta. Psykologin Abraham Maslow'n tarveteoreettisen teorian mukaan sosiaalinen tuki perustuu yleiseen turva- ja arvostustarpeeseen. Sosiaalinen tuki on emotionaalista ystävyyttä, toveruutta tai empatiaa tai se voi olla puhtaasti välineellistä avunantoa ja huolenpitoa. Myös henkilön kannalta tarpeellinen tiedon välittäminen luetaan sosiaalisiksi tueksi. (Hyyppä 2002, 56.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen aluksi tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymyksen. Tutkimusotteeni on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Pyrin kuvaamaan tarkasti tutkimusprosessin etenemistä, sekä aineiston hankintaa ja analysointia. Lopuksi käsittelem tutkimuksen luotettavuutta ja eettisiä näkökulmia.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kiintiöpakolaisina syksyllä 2013 Suomeen saapuneiden eritrealaisten nuorten miesten sosiaalisia suhteita ja verkostoja. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia sosiaalisia verkostoja miehillä on ja millaisiksi he verkostonsa kokevat. Tutkimuksessa tarkastelen virallisten ja epävirallisten tahojen merkitystä pakolaistaustaisten ihmisten elämässä. Tutkimuksessa huomioidaan myös sosiaalisen tuen näkökulmaan. Tutkimuksen kohdejoukko koostui kahdeksasta eritrealaisesta nuoresta miehestä. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla, ennalta määrättyä haastattelurunkoa käyttäen (Liite 3).

Tutkimuksen tutkimuskysymys on:

Millaisia ovat eritrealaisten nuorten miesten sosiaaliset suhteet ja -verkostot heidän itsensä kuvaamina ja mikä on niiden merkitys heidän elämässään?

4.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytän kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Anita Saaranen-Kauppinen ja Anna Puusniikka (2006) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa ei ole kyse tietyn tieteenalan tutkimusotteesta vaan tutkimus sisältää erilaisia traditioita, lähestymistapoja ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä ihmisen ja hänen elämänsä tutkimiseksi. Sirkka Hirsjärven ym. (2009) mukaan laadullinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, johon kuuluu kokonaisvaltainen tiedon hankinta. Tällöin kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti. Tällöin tavoitteena on tulkita tietyn ilmiön esiintymisen syitä ja merkityksiä. Laadullisen tutkimuksen aineisto pyritään kokoamaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, joissa tutkija luottaa enemmän

omien havaintojensa ja keskustelujen kautta saatuihin tietoihin kuin mittausvälineillä hankittuihin tuloksiin. Kuten Jari Metsämuuronen (2006) toteaa, tilanteita ei voida järjestää kokeeksi eikä kaikkia vaikuttavia tekijöitä voida kontrolloida kuten kvantitatiivissa eli määrällisessä tutkimuksen usein tehdään. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä, jolloin suunnitelmaa voidaan joustavasti muuttaa olosuhteiden muuttuessa. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan myös tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164; Metsämuuronen 2006, 88; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kari Kiviniemi (2015) mukaan laadullista tutkimusta voidaan kuvata prosessiksi. Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruun väline on inhimillinen eli tutkija itse (human instrument), jolloin aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Tutkimustoiminta voidaan ymmärtää eräänlaisena oppimistapahtumana, jolloin tutkimuksen aikana pyritään lisäämään tutkijan tietoisuutta tarkasteltavasta ilmiöstä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Tutkimustehtävää tai aineistonkeruuta koskevat ratkaisut voivat muuttua tutkimuksen edetessä, jolloin tutkimuksen eri vaiheet eivät ole välttämättä etukäteen jäsennettävissä selkeisiin vaiheisiin. Laadullisen tutkimuksen tyypillinen piirre on avoimuuteen ja tutkimusasetelmien vähitellen tapahtuvaan täsmentymiseen perustuva tutkimusote. (Kiviniemi 2015, 74–75.)

Kiviniemi (2015) korostaa, että laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää tutkimusasetelmien rajaaminen, jossa on kyse myös tulkinnallisesta rajaamisesta. Aineiston keruuseen ja kerätyn aineiston luonteeseen vaikuttavat tutkijan omat intressit ja tarkastelunäkökohdat. Rajaamisen avulla pyritään nostamaan esille aineiston ydinsanoma, jonka tutkija haluaa tulkinnan kautta saada tarkastelun kohteeksi. (Kiviniemi 2015, 77.)

4.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimusaineiston keräsin teemahaastatteluiden avulla. Tarkoituksenani oli saada haasteltaviksi 5–10 eritrealaista nuorta miestä. Sain suullisen suostumuksen haastatteluun kahdeksalta henkilöltä. Yksilöhaastattelut toteutin vapaamuotoisen keskustelun kautta. Keskustelun aiheet ja teemat käsitelivät liitteenä olevan haastattelurungon kysymyksiä (Liite 3). Jari Metsämuuronen (2006) toteaa, että teemahaastattelu kohdistuu ennalta valittuihin teemoihin, mutta kysymysten muoto tai järjestys ei ole ennalta määritelty. Teemahaastattelussa kysymysalue on pääpiirteissään määritelty ja vastaa-

jien määrä on melko pieni. Hänen mukaansa teemahaastattelun kustannukset ovat suuremmat ja analyysivaihe työläämpi kuin esimerkiksi lomakehaastattelussa. (Metsämuuronen 2006, 115.)

Ensimmäiseksi lähetin tutkimuslupa-anomuksen asiakkaiden haastattelua varten Oulun hyvinvointipalveluiden sosiaalijohtajalle. Sain tutkimusluvan alkuperäisen suunnitelman perusteella 13.6.2016 (Liite 1). Tutkimusluvan saamisen jälkeen sovin haastateltavien kanssa tapaamisajat ja varasin arabiankielen tulkin. Kaksi haastateltaviksi suostuneista henkilöistä sanoi, että he eivät tarvitse tulkkia. Haastattelut tehtiin kesä-heinäkuussa 2016 työpaikallani, mutta ei omassa työhuoneessani. Haastattelut nauhoitettiin ja ne suoritettiin arkipäivisin klo 15–16, aikana, jolloin työpaikallani on yleensä jo hiljaisempaa. Valitsin haastatteluhuoneeksi rauhallisen ja mahdollisimman viihtyisän huoneen. Tarkoitukseni oli tarjota haastateltaville kahvia tai teetä, ja pientä syötävää kuten pähkinöitä, sipsejä ja karkkeja. Suurin osa haastateltavista kieltäytyi tarjottavista, koska he noudattivat muslimien Ramadan-paastoa. Ramadan oli tänä vuonna 7.6.–6.7.2016 eli juuri toteutettujen haastattelujen aikana. Haastattelut sujuivat leppoisasti keskustellen, mutta kuitenkin ennalta määrittelemäni haastattelunrunгон teemoja käsitellen (Liite 3). Miehet vastasivat esitettyihin kysymyksiin hyvin, toiset avoimemmin kuin toiset.

Tarkoituksena oli käyttää haastattelun tukena verkostokarttaa, johon toivoin haastateltavan piirtävän itselleen tärkeät verkostot ja sosiaaliset suhteet. Toivoin, että verkostokartasta olisi käynyt ilmi haastateltavan heikkojen ja vahvojen sosiaalisten verkostojen, sekä transnationaalisten suhteiden merkitys. Kukaan haastateltavista ei halunnut piirtää verkostokarttaa. Haastattelujen aikana piirsin kuitenkin itse verkostokarttaa. Kerroin haastateltaville piirtäväni kartan haastattelun tueksi ja selvittääkseni heidän verkostojaan ja niiden merkitystä.

Tulkin merkitys haastatteluissa oli tärkeä. Ensimmäisen haastattelun tulkki kielsi nauhoituksen. Hän ei perustellut kieltoaan. Tällöin pyrin tekemään koko haastattelun ajan tarkkoja muistiinpanoja. Tämän vuoksi haastattelun aikana piirtämäni verkostokartan merkitys korostui. Kaksi haastateltavaa osasi niin hyvin suomea, etteivät he tarvitse tulkkia. Viidessä muussa haastattelussa käytin samaa tulkkia.

Haastattelut kestivät noin tunnin ja nauhoitettua materiaalia kertyi noin kahdeksan tuntia. Litteroin haastattelut sanatarkasti, mutta jätin kirjoittamatta ylös teemoihin liittymättömät keskustelut. Kuuntelin nauhoitukset kahteen kertaan varmistaakseni, että kaikki tutkimuksen kannalta oleelliset asiat tuli kirjattua ylös. Tekstiä kertyi noin 36 sivua (A4, fontti 12, riviväli 1). Lisäksi jokaisesta haastat-

telusta oli vähintään yksi A3:n kokoinen, itse piirtämäni verkostokartta. Kävin kirjoittamani tekstin useaan kertaan läpi ja luokittelin aineiston haastateltavien transnationaalisiin eli ylijarjaisiin suhteisiin ja Suomessa olevia sosiaalisia suhteita. Suomessa olevat suhteet jaoin vielä alaluokkiin; muut samaan aikaan saapuneet eritrealaiset, koulukaverit, työharjoittelupaikan kaverit, naapurit, suomalaiset kaverit ja viranomaiset. Pyrin esittämään heikkojen ja vahvojen suhteiden merkityksen edellä mainituissa suhteissa. Lisäksi tarkastelen sosiaalisen tuen merkitystä heikoissa ja vahvoissa sosiaalisissa suhteissa. Litteroinnin jälkeen nauhoitukset ja verkostokartat tuhottiin.

Pirjo Nikanderin (2010) mukaan litterointi on osa aineiston analyysiprosessia ja myös olennainen osa laadullisen tutkimuksen validiteettia. Litterointi vaikuttaa siihen, minkälaisia analyttisiä väitteitä voidaan esittää ja missä määrin lukija saa selvyyttä alkuperäisestä aineistosta. Litterointi tuo aineiston lähelle lukijaa, lisää analyysin läpinäkyvyyttä sekä mahdollistaa lukijan tekemät tulkinnat ja uudelleenanalyysit. Laadullisen tutkimuksen validiteettia parantaa analyttinen läpinäkyvyys ja tulkintojen sitominen aineistoon. Litterointi on kuitenkin aina epätäydellinen, koska se on tutkijan tekemien havaintojen ja valintojen tuote. Litterointi on myös tutkimuksen työläin vaihe. Aineistoa purkaessaan tutkija joutuu tasapainoilemaan tutkimuksen aikatehokkuuden, aineiston kommunikoiuuden, luettavuuden ja purun tarkkuusasteen välillä. (Nikander 2010, 432–434.)

Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2008) mukaan haastattelu on kielellinen vuorovaikutustilanne, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Haastattelu on haastattelijan alulle panema ja ohjaama tilanne, jolloin se on ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa. Tavoitteena on informaation kerääminen tutkittavasta asiasta. Haastattelijan tehtävänä on usein haastateltavan motivoiminen ja haastattelun ylläpitäminen. Tutkimuksen kautta saatuja luottamuksellisia tietojen täytyy käsitellä huolellisesti. Haastateltavan tulee voida luottaa siihen, että tietoja ei käytetä väärin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 42–43.)

Hirsjärvi ym. (2009) kuvaavat haastattelua tiedonkeruumenetelmäksi, jossa haastatteliija ja haastateltava ovat suorassa vuorovaikutuksessa keskenään. Aineiston kerääminen on joustavaa, koska aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen vaatimalla tavalla ja haastateltavia myötäillen. Haastattelun etuihin kuuluu myös se, aiheiden järjestystä voi vaihdella ja vastausten tulkintamahdollisuuksia on enemmän kuin esimerkiksi postikyselyssä. Haastateltavalle voidaan esittää selventäviä lisäkysymyksiä, joiden avulla voidaan muun muassa pyytää perusteluja esitetyille mielipiteille. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–205.)

Hirsjärven ym. (2009) toteavat haastattelun haasteena olevan muun muassa sen, että haastattelu edellyttää huolellista suunnittelua ja kouluttautumista haastattelijan rooliin ja tehtäviin. Haastattelu on myös aikaa vievä tutkimusmenetelmä ja siihen sisältyy haastattelijasta, haastateltavasta tai itse tilanteesta johtuvia virhelähteitä. Haastattelun luotettavuutta voi heikentää se, että haastateltava voi antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Vastauksiin voi vaikuttaa myös se, että haastateltava kokee haastattelutilanteen uhkaavaksi tai pelottavaksi. (Hirsjärven ym. 2009, 206.)

4.4 Aineiston analysointi

Laadullisen analyysi voi olla aineistolähtöistä, teoriasidonnaista tai teorialähtöistä analyysia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.). Tutkimuksessani olen käyttänyt analyysimenetelmänä teoriasidonnaista sisällönanalyysia. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) toteavat, että teoriasidonnaisen tutkimuksen voidaan ajatella olevan teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastossa. Tällöin aineiston analyysi ei perustu suoraan teoriaan, vaan aineistosta tulkinnan tueksi etsitään teoriasta selvityksiä ja vahvistuksia tai verrataan tutkimuksen tuloksia aiempiin tutkimuksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2009) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sitä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisen kehyksenä. Eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, jos sillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysina väljänä teoreettisena kehyksenä. Kirjoittajat toteavat, että sisällönanalyysiä ei voi kuitenkaan pitää pelkästään laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmänä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.). Tässä tutkimuksessa analysoin haastattelujen kautta saatuja tuloksia.

Hirsjärvi ym. (2009) toteavat, että aineiston käsittely ja tulkitseminen riippuvat osittain tutkijan valinnoista tutkimusprosessin alkuvaiheessa. Joskus tutkimusongelmat saattavat tiukastikin ohjata menetelmien ja analyysien valintaa. Joka tapauksessa kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat tutkimuksen keskeiset asiat. Analyysivaiheessa selvitetään millaisia vastauksia tutkimuskysymyksiin saadaan. Aineistojen järjestämisen ensimmäinen vaihe on tietojen tarkistus, jolloin selvitetään sisältyykö aineistoon selviä virheellisyyksiä ja puuttuko tietoja. Seuraavana vaiheena on tietojen täydentäminen, esimerkiksi kysymällä haastatelluilta tarkentavia kysymyksiä.

Ennen tiedon tallennusta ja analysointia aineisto täytyy järjestää, mikä onkin laadullisessa tutkimuksessa työlästä. Hirsjärven ym. (2010) mukaan aineisto syytä kirjoittaa puhtaaksi sanatarkasti. Kyseessä on tällöin litterointi, jota voidaan tehdä koko aineistosta tai esimerkiksi teema-alueiden mukaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 221–222.)

Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (2010) toteavat, että aineiston käsittelyyn liittyvät sen luokittelu, analysointi ja tulkinta. Nämä kolme erilaista osatehtävää liittyvät toisiinsa ja niiden painotus voi vaihdella tutkijan tutkimusvälineistöstä, tyylistä ja tutkimuskohteesta riippuen. Heidän mukaansa laadulliselle analyysille on ominaista aineiston ja tutkimusongelman tiivis vuoropuhelu keskenään. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11–13.)

Ilkka Pietilän (2010) mukaan yksilöhaastattelussa on suhteellisen helppoa tehdä luokittelua siitä, miten haastateltavat perustelevat esittämiään väitteitä. Yksilöhaastatteluiden analyysissa on usein ongelmana se, että haastateltavat antavat sellaisia vastauksia, joita he olettavat tutkijan odottavan heiltä. Näin käy erityisesti silloin, jos käsiteltävään aiheeseen liittyy moraalisia ulottuvuuksia, jotka asettaisivat puhujan epäedulliseen asemaan tai saisi tutkijan osoittamaan paheksuntaa. Tutkija saattaa havaita, että haastateltava antaa vältteleviä vastauksia tai jättää jotakin olennaista sanomatta. Varsinkin jos kysymykset koskettelevat haastateltavan henkilökohtaista elämää, toimintaa tai mielihiteitä. (Pietilä 2010, 225–226.)

Hirsjärvi ym. (2010, 229) toteavat, että tutkimus ei ole valmis vielä silloin kun tulokset on analysoitu. Tulosten analysoinnin jälkeen on tärkeää että tulokset selitetään ja tulkitaan ymmärrettävästi. Tällöin tutkija pohtii analyysin tuloksia ja esittää niistä selkeät johtopäätökset.

Hirsjärven ym. (2009) toteavat, että laadullisen tutkimusaineiston analyysissa on keskeistä luokittelujen tekeminen, jolloin esitetään luokittelujen syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet. Tulosten tulkintaa tehtäessä on kerrottava tarkasti, millä perusteella tutkija esittää tulkintoja, mihin hänen päätelmänsä perustuvat. Tutkimuselosteita voidaan rikastuttaa esimerkiksi suorilla haastatteluoitteilla tai muilla autenttisilla dokumenteilla. Useiden tutkimusmenetelmien (triangulaatio) käytön kautta voidaan tarkentaa sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen validiutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.)

Aloitin tutkimusaineistoni analysoinnin haastattelujen litteroinnilla. Tämän jälkeen luokittelin aineiston. Luokittelussa käytin apuna transnationaalien- sekä heikkojen ja vahvojen suhteiden käsit-

teitä. Transnationaalisten suhteiden käsitteitä on määritelty muun muassa Vertovec (2009). Granovetter (1973) on määritelty erityisesti heikkojen suhteiden käsitteitä ja merkitystä ihmisten elämässä. Myös Kokkonen (2010) käsittelee väitöskirjassaan edellä mainittuja käsitteitä. Pyrin analyysissä vertaamaan tutkimustuloksiani aiempiin tutkimuksiin.

Pääluokiksi tulivat haastateltavien transnationaaliset eli ylijarjaiset suhteet ja Suomessa olevat sosiaaliset suhteet. Esimerkiksi transnationaalisia suhteita selvittäessäni kysyin haastateltavilta muun muassa seuraavanlaisia kysymyksiä; keitä kuuluu perheeseesi ja asuvatko kaikki perheenjäsenesi Eritreassa vai jossain muussa maassa, miten pidät heihin yhteyttä, minkälaista tukea saat heiltä tai minkälaista tukea itse annat heille? Näin sain selville vastausten samankaltaisuudet ja eroavuudet. Suomessa olevat suhteet jaoin vielä alaluokkiin; muut samaan aikaan saapuneet eritrealaiset, koulu-kaverit, työharjoittelupaikan kaverit, naapurit, suomalaiset kaverit ja viranomaiset. Saamieni vastausten avulla pyrin esittämään heikkojen ja vahvojen suhteiden merkityksen edellä mainituissa suhteissa. Lisäksi tarkastelen sosiaalisen tuen merkitystä heikoissa ja vahvoissa sosiaalisissa suhteissa. Pyrin selventämään ja rikastuttamaan tutkimustuloksiani aineisto-otteilla.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset näkökohdat

Valitsin haastateltaviksi samaa sukupuolta ja kansalaisuutta edustavat henkilöt. Haastateltavat olivat 23–30 -vuotiaita eritrealaisia miehiä. Tavoitteena haastattelussa oli henkilön aito kohtaaminen ja kuunteleminen. Pyrin haastatteluissa huomioimaan jokaisen henkilön omana persoonallisuutenaan. Mielestäni onnistuin tässä melko hyvin. Tutkimuksen aineistoa kerätessäni en haastatellut omia asiakkaitani eli henkilöitä, joille olen tehnyt toimeentulotukipäätöksiä tai joita olen tavannut vastaanotolla. Tutkimukseen osallistuminen perustui jokaiselta haastateltavalta pyydettyyn suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen. Kerroin haastateltaville ennen haastattelun alkua, miksi tutkimus tehdään ja pyysin heiltä kirjallisen suostumuksen haastattelujen käyttämiseen pro gradu -tutkielmassani (Liite 2). Haastattelut nauhoitettiin ja kerroin siitä haastateltaville. Haastattelujen nauhoitukset tuhoitiin heti litteroinnin jälkeen. Samoin piirtämäni verkostokartat. Haastateltavat saattoivat luottaa siihen, että heidän henkilöllisyytensä ei paljastu aineiston käsittelyn yhteydessä eikä raportoinnin tuloksista. Esimerkiksi tutkimusraportissa olevissa suorissa lainauksissa tai haastateltavien kommentteissa en käytä edes asiakkaan etunimeä, vaan käytän kommentteissa merkintää H1, H2, H3 jne.

Viitataan näin haastateltaviin. Merkille pantavaa oli se, että monet heistä eivät pitäneet henkilöllisyyden salaamista tärkeänä.

Jouduin tutkimusprosessin aikana tarkastelemaan myös omaa rooliani suhteessa tutkimusaiheeseen ja haastateltaviin. Olen ollut vastaanottamassa heitä Oulun lentoasemalla syksyllä 2013 ja jotkut heistä ovat olleet asiakkainani työskennellessäni toisen sosiaalityöntekijän sijaisena vuonna 2013. Kerroin haastateltaville heti alussa, että teen haastattelut opiskeluun liittyvää lopputyötä varten eli olen opiskelijan roolissa enkä viranomaisena. Jouduin kuitenkin miettimään sitä, ymmärsivätkö tutkittavat varmasti mistä tutkimuksessa oli kysymys. Kulttuuristen erojen ja heidän lähtökohtansa huomioiden, he voivat mieltää minut viranomaiseksi, eivätkä tämän vuoksi uskaltaneet tai halunneet kieltäytyä haastattelusta. Samalla jouduin miettimään myös sitä, suostuiko joku haastateltavaksi vain miellyttääkseen minua. Oman haasteensa toi tutkittavien suomenkielen puutteellinen taito. Myös tulkin käyttö oli haasteellista haastatteluissa.

Jo tutkimusaiheen valinnassa tehdään eettisiä valintoja. Olen valinnut tutkimukseni kohteeksi maahanmuuttaja-asiakkaat ja heidän elämäänsä vaikuttavat sosiaaliset verkostot, koska lyhyen työkokemukseni perusteella pidän aihetta kiinnostavana. Raportoinnissa ja tutkimuksen toteutuksessa noudatetaan tieteelliseltä tutkimukselta ja opinnäytteeltä vaadittavia eettisiä sääntöjä. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 2013, 23–27.)

Pyrin käsittelemään tutkimusaineiston avoimesti. Luotettavuuden lisäämiseksi käytän aineistootteita monipuolisesti. Pyrin esittämään tutkimuksen kulun läpinäkyvästi ja kirjoittamaan sen tarkasti auki. Tutkimukseni tuloksia raportoidessa esitän selkeästi, mitkä ovat haastateltavien mielipiteitä ja ajatuksia, mitkä on poimittu lähdemateriaalista ja mitkä ovat omia mielipiteitäni.

Ruusuvuoren ym. (2010) mukaan laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteettia osoittavat analyysin systemaattisuus ja tulkinnan luotettavuuden kriteerit. Systemaattisessa analyysissä ”avataan” kaikki tutkimuksen aikana tehdyt valinnat, rajaukset ja analyysia ohjaavat periaatteet. Samalla esitetään, mistä aineiston kokonaisuus koostuu ja kuvataan selkeästi se, mihin päähavainnot rakentuvat. Vahvuuksien esittelyn ohella kuvataan myös mahdolliset rajoitukset ja puutteet. (Ruusuvuori ym. 2010, 27.)

Kvalitatiivisissa tutkimuksissa reliaabelius ja validius ovat saneet erilaisia tulkintoja. Kaiken tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi jollakin tavoin arvioida, vaikka mainittuja termejä ei haluttaisikaan käyttää. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta ja kaikista sen vaiheista, sekä selvitys siitä, miten saatuihin tuloksiin on päädytty. Ydinasioita ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. Esimerkiksi kerrotaan olosuhteet ja paikat, joissa aineisto kerättiin. Samoin tuodaan esille haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät (keskeytykset, melu, puhelin tms.) ja virhetulkinnat haastattelussa (esimerkiksi tulkin ammattitaito). Tärkeää on myös tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2010, 231–232.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Seuraavaksi kuvaan tutkimuskysymysten mukaisesti aineiston analyysin tulokset. Luokittelun tuloksena kuvaan haastateltavien transnationaalisia eli ylirajaisia suhteita sekä Suomessa olevia sosiaalisia suhteita, joihin kuuluvat muut samaan aikaan saapuneet eritrealaiset, koulukaverit, työharjoittelupaikan kaverit, naapurit, suomalaiset kaverit ja viranomaiset. Pyrin esittämään heikkojen ja vahvojen suhteiden merkityksen edellä mainituissa suhteissa. Lisäksi tarkastelen sosiaalisen tuen merkitystä heikoissa ja vahvoissa sosiaalisissa suhteissa.

Transnationaalisia suhteita tarkastelen Steven Vertovecin (2009) luokittelun mukaan. Hänen mukaansa transnationaalisuus ilmenee sosiokulttuurisena, poliittisena, taloudellisena ja uskonnollisena ilmiönä. Vertovecin (2009, 2) mukaan transnationaaliset suhteet muodostuvat ihmisistä ja pysyvistä rajat ylittävistä suhteista, valuutan ja tavaran vakiintuneesta vaihdosta ja valtioiden rajat ylittävistä sosiaalisista muodostumista. Vertovec (2009, 13) toteaa, että kaikki siirtolaiset eivät ole automaattisesti transnationaalisia toimijoita, jotka harjoittavat sosiaalista, taloudellista tai poliittista toimintaa yli rajojen. Hänen mukaansa monet seikat vaikuttavat siihen kuinka yhteyttä kotimaahan voidaan pitää, esimerkkinä muuttoliikkeen kanava ja laillisuus, muuttohistoria, yhdyskuntarakenne, kotimaan poliittinen tilanne ja omat taloudelliset resurssit. (Vertovec 2009, 78.)

5.1 Ylirajaiset eli transnationaaliset suhteet

Muuttoliikettä ja ylirajaisia suhteita on aina ollut ja niihin on sisältynyt aina transnationaalisia käytäntöjä. Nykyisin transantionaalisuuteen liittyviä piirteitä ovat kommunikaatioteknologian kehittämisen myötä muun muassa yhteydenpidon helppous ja nopeus, maahanmuuttajien ja kotimaahan tai muihin maihin jääneiden mahdollisuus olla lähes reaaliajassa yhteydessä ja vaihtaa kuulumisia, rahalähetysten määrän kasvu sekä poliittisen sitoutumisen ja toiminnan mahdollisuus (Vertovec 2009, 15–16.)

Haastateltavien transnationaalisia suhteita edustavat heidän perheenjäsenensä, joista suurin osa asuu Eritreassa, varsinkin heidän vanhempansa ja nuoremmat sisarukset. Monilla osa sisaruksista oli kuitenkin paennut maasta. He asuivat Eritrean naapurimaissa Etiopiassa ja Djiboutissa. Yhden haas-

tateltavan vaimo oli pakolaisleirillä Etiopiassa. Nämä transnationaaliset suhteet ovat vahvoja suhteita ja niihin liittyy paljon tunnesiteitä.

Kaikki haastateltavat olivat saaneet yhteyden perheenjäseniin. Pakolaisuuden aikana, ennen Suomeen tuloa, oli kuitenkin mennyt jopa kolme vuotta, jolloin he eivät olleet yhteydessä perheeseensä. Yhteydenpito oli kuitenkin vaikeaa, koska kaikkien perheillä ei ollut puhelinta, linjat olivat huonot tai toimimattomat ja puhelut katkesivat usein kesken puhelun.

H3:

”Joskus puhelu katkeaa, joskus ei saa selvää äänestä, joskus heidän kortti on loppunut vaikka emme ole puhuneet yhtään mitään.”

Kaikki totesivat puhelujen olevan myös kalliita. Haastateltavat kertoivat soittavansa sukulaisilleen muutaman kerran kuukaudessa, esimerkiksi silloin kun saavat työmarkkinatuen. H2 kertoi, että hänen perheensä asuu kylässä jossa ei ole puhelinta. Pääkaupungissa Asmarassa käydessä on joskus puhelin käytettävissä. Nettiyhteyksiä Eritrean ei ole. Naapurimaissa asuviin sukulaisiin oli helpompi olla yhteydessä, koska puhelinlinjat toimivat ja oli mahdollista olla netin kautta ilmaiseksi yhteydessä. Yhden haasteltavan vaimo asui Etiopiassa pakolaisleirillä. Hän oli lähettänyt vaimolleen kännykän ja he olivat päivittäin yhteydessä netin kautta.

Vertovecin (2009) mukaan sosiokulttuurisiin muutoksiin kuuluu oleellisesti teknologian kehittyminen. Erityisesti puhelinverkon ja puhelinten kehittyminen on mahdollistanut ylirajaisen yhteydenpidon kaukana oleviin läheisiin. Hän toteaa, että halpojen kännykkäpuhelujen avulla maahanmuuttajien on helppo pitää yhteyttä kaukana oleviin perheenjäseniin. Internet-yhteydet, sähköposti, satelliitti-tv ja muut korkean teknologian kehitystulokset auttavat myös viestinnässä ja tiedonkulussa sekä sosiaalisten suhteiden ylläpidossa. (Vertovecin (2009, 54.)

Kaikki haastateltavat totesivat elämän Eritreassa olevan vaikeaa, eikä heidän mielestään siellä ole tulevaisuutta. Suurimalla osalla haastateltavista syynä pakolaisuuteen oli pakollinen armeija, joka voi kestää kymmeniä vuosia. Armeijassa oloaikana maksettava palkka on pieni, eikä sillä pysty auttamaan taloudellisesti perhettä.

H2:

”Eritreassa on paljon ongelmia, ei sotaa, mutta huono tilanne siellä. Huono valtio, huono hallitus. Ihmiset eivät mene töihin, ei ole tulevaisuutta. Kaikki joutuvat armeijaan, 15–55 -vuotiaaksi. Ei pysy elättämään perhettä, perustamaan perhettä. Kaikki

on armeijassa, myös naiset ja tytöt. Ei ole palkkaa. On koulu, mutta ei rahaa. Presidentti ja hallitus huono. Kaikki raha menee hänen suvulleen. Koulu on, mutta jos perheellä ei ole rahaa, ei voi käydä koulua, valtio ei anna rahaa.”

H8:

”Ensimmäinen asia on se, että elämä siellä on todella vaikea, jos joudut lähtemään armeijaan. Saat palkkaa 150 naftaa kuukaudessa eli noin viisi euroa kuukaudessa. Ei riitä mihinkään. Armeijassa annetaan ruoka ja viisi euroa palkkaa kuukaudessa. Jos joutuu armeijaan, ei ole mitään tulevaisuutta, ei pysty tekemään sellaista työtä josta saisi kunnon palkkaa. Lomaa vain yksi kuukausi, jolloin voit tavata perhettä ja voit hoitaa perheen asioita. Jos palaat päivän myöhässä, joudut olemaan vankilassa. Loman saa vasta kolmen vuoden palvelun jälkeen.”

Haastateltavat eivät juuri pystyneet auttamaan perhettään taloudellisesti. Heillä kaikilla on pienet tulot, jotka koostuvat työmarkkinatulosta ja toimeentulotuesta. Muutamat haastateltavista olivat lähettäneet rahaa perheelleen ystävien tai sukulaisten kautta, jotkut eivät tieneet miten rahaa voisi lähettää perheelle. Ne haastateltavat jotka pystyivät lähettämään rahaa perheelleen, kertoivat rahan menevän perheen elämiseen. Tietysti perhe pystyi rahoilla ostamaan myös kulutustavaroita, esimerkiksi vaatteita, kännyköitä ja bensaa.

H4:

”Ei sinne voi suoraan lähettää, mutta kuitenkin Jemenin kautta joskus sukulaiset tuo sinne Djiboutiin tai jonnekin. Eli silloin pystyy lähettämään rahaa. Jemenin kautta voisi auttaa sukulaisia jos olis rahaa. Ne hakee ruokaa sieltä, ne ei tee niinku liikettä (liiketoimintaa?) vaan ne tarvii niinku elääkseen enemmän sitä rahaa, että saa ruokaa ja vaatteita tai jotakin semmosia.”

H2:

”Ei pysty. Jos minulla on rahaa, minä en tiedä miten lähetetään täältä. Minulla vähän rahaa. Minulle riittää, mutta perheelle ei.”

H5:

”Kyllä, minä haluan auttaa heitä ja he tarvitsevat minun apua. Mutta tällä hetkellä en voi, koska minulla on vähän tuloja. Jos olen työssä ja minulla on paljon tai enemmän rahaa kuin tällä hetkellä, silloin pystyn ja voin auttaa heitä. Mutta tällä hetkellä on vähän hankalaa, enkä pysty. Se on vaikeaa. On hyvin vaikeaa lähettää rahaa, siellä ei ole pankkitilejä tai semmoisia. Perhe asuu kuitenkin semmoisessa paikassa joka on kuin kylä, siinä ei oo. Mutta jos heille lähettää apua, se täytyy tehdä jonkun tosien

kaupungin kautta, jonkun toisen ihmisen mukana. Jonkun perheen lapsia tai muita perheenjäseniä, jotka asuvat ulkomailla ja he lähettivät pankin tai jostakin kautta rahaa, mutta valtio otti rahat eikä antanut niitä heille. He eivät koskaan saaneet rahoja. Pankin kautta se ei onnistu. Ainoastaan jos on joku tuttu tai joku joka pystyisi viemään sen rahan.”

Vertovecin (2009) mukaan taloudellisiin ilmiöihin liittyvät maahanmuuttajien rahalähetykset, joita maahanmuuttajat lähettävät perheilleen ja alkuperäisyhteisöille kotimaahansa. Hänen mukaansa rahaa lähettävät työssäkäyvät siirtotyöläiset; miehet ja naiset, laillisesti tai laittomasti maassa olevat, pitkäaikaisesti tai tilapäisesti maassa asuvat, ruumiillista työtä tekevät ja korkeasti koulutetut. Raha siirtyy pankkien ja erilaisten virastojen kautta, suorina on-line -tilisiirtoina, ammattimaisten kuriirien tai sosiaalisten verkostojen kautta. (Vertovec 2009, 103.)

Maahanmuuttajien rahalähetykset muodostavat todella suuren summan. Esimerkiksi YK:n virasto, Kansainvälisen maatalouden kehittämisrahaston (the International Fund for Agricultural Development IFAD) on arvioinut, että rahalähetykset vuonna 2006 olivat yli 300 miljardia dollaria. Vertovecin (2009) mukaan suurin osa maahanmuuttajien rahalähetyksistä menee perheen ylläpitoon ja asuntojen parantamiseen, ”näkyvään” kulutukseen (kerskakulutukseen) ja tuottavaan toimintaan. Monet kulutuksen muodot, erityisesti asumiseen, parempaan ruokaan, koulutukseen ja terveydenhuoltoon liittyvät, edustavat hyviä investointeja, jotka johtavat myös parempaan tuottavuuteen (Vertovec 2009, 103–105.)

Haastatteluissa tuli esille myös se, että joidenkin perhe odottaa saavansa taloudellista tukea Suomessa asuvalta, koska perhe olettaa hänen olevan hyvätuloinen. Tämä aiheuttaa myös henkistä painetta ja pahaa mieltä, koska haastateltavilla ei ole itselläkään paljon rahaa käytettävänä.

H4:

”Heillä on myös ennakkoluulo siitä, että jos joku on Euroopassa, sillä on taloudellinen puoli aika hyvä. Sen kannalta ne tarvii sulta niin paljon rahaa. Sekin niinku vähän kuormittaa sun henkinen puoli ja kaikkia niinku... Luulo siitä, että täällä on paljon rahaa ja pystyy auttamaan. Tulee itselle paha olo, eräänlainen henkinen kuorma, kun odotetaan apua, mutta ei pysty tekemään. Eivät ymmärrä sitä ollenkaan, vaikka sanot heille, että minulla on tällä hetkellä näin menossa.”

Yhden haastateltavan vaimo oli Etiopiassa pakolaisleirillä ja hän lähetti vaimolleen joka kuukausi rahaa elämiseen.

H8:

” Perhe ei niin vaikea tilanne, mutta vaimolle täytyy lähettää joka kuukausi 200 euroa. Jos minä en lähetä 200 euroa täältä, hän ei voi elää. Elämä siellä on todella vaikeaa. Minun velvollisuus on pitää huolta vaimosta, koska hän on lähtenyt minun kanssa Eritreasta ja hän jäi sinne (Etiopiaan). Jos hänelle tapahtuu jotakin, minun täytyy kantaa vastuu siitä.”

Perhesiteet olivat haastateltaville tärkeitä ja olivat huolissaan perheen hyvinvoinnista. Oheiset kommentit kuvaavat heidän tuntemuksiaan hyvin.

H2:

”On vähän hankala jos perhe koko elämä jos sinä et nähnyt perhe, ei ole auta mitään, vaikea, ei pysty auttamaan, ei pysty soittamaan, vaikea. Loppuelämä vaikea. Jos tämä tilanne Eritreassa muuttuu hyvä, ...”

H4:

”Se on vähän niinku hirveä silleen. Vähän vaikeeta. Joskus tuntuu kun sulla ei oo ketään lähellä, joka tukee sinua ihan aidosti. Jos tarvii apua tai niin. Silloin tuntuu, että miksi mä oon tässä maailmassa ihan yksin.”

Kokkonen (2010, 69) toteaa, että osa pakolaisten sosiaalisista suhteista on niin sanottuja etäsuhteita, joilla hän tarkoittaa maantieteellisesti kaukana asuvien henkilöiden välisiä suhteita. Näissä tilanteissa esimerkiksi tunnesuhteet muuttuvat ja katkeavat. Kaikkien haastateltavien suhteet lähiomaisiin ovat juuri näitä etäsuhteita. Kaukana olevat perheenjäseniä kaivataan ja ikävöidään. Tähän liittyy myös yksinäisyyden kokemuksia, kuten H4 toteaa edellä mainitussa kommentissaan.

5.2 Suomessa olevat sosiaaliset suhteet

5.2.1 Oma yhteisö

Kaikki nimesivät tärkeimmiksi ihmissuhteiksi toiset samaan aikaan Suomeen saapuneet eritrealaiset nuoret miehet. Nämä suhteet ovat vahvoja ja läheisiä sosiaalisia suhteita. Haastateltavat pitivät pääsääntöisesti tiiviisti yhteyttä ja viettivät esimerkiksi vapaa-aikana yhdessä. Suhteen läheisyyteen vaikuttavat muun muassa se, että heitä yhdistää samanlainen tausta, kulttuuri, uskonto ja pakolais-

uuteen liittyvät traumaattiset kokemukset. He olivat paenneet vuonna 2011 meriteitse Eritreasta Jemeniin, jossa he olivat joutuneet vankilaan. Vankilassa he olivat olleet kaksi vuotta. Osa haastateltavista kertoi vankilassaoloajasta enemmän, toiset vähemmän. He olivat joutuneet olemaan täpötydessä vankilassa aikuisten ”tosirikollisten” joukossa. Heitä oli pahoinpidelty ja he olivat joutuneet myös hyväksikäytön uhreiksi. UNCHR:n avulla he olivat päässeet Romaniaan, jossa he viettivät puoli vuotta pakolaisleirillä ennen Suomeen tuloaan syksyllä 2013.

Kokkonen (2010) toteaa, että eritasoisten ystävien, kuten parhaiden ystävien, läheisten ystävien ja tuttavien ero on siinä, kuinka paljon suhteessa puhutaan luottamuksellisesti ja avoimesti itselle tärkeistä asioista, kuinka tärkeitä suhteesta saatavat hyödyt ja siihen kuluvat resurssit ovat ja kuinka ystävyysuhteita pidetään yllä. (Kokkonen 2010, 77.)

Harold H. Kelley ym. (1983, 38) määritelmän mukaan läheinen vuorovaikutussuhde ”*on kestänyt ajallisesti kauemmin kuin tunteja tai päiviä ja jossa henkilöiden väliset vuorovaikutteiset siteet ovat vahvoja, toistuvia ja monimuotoisia.*” Heidän mukaansa tällaisessa suhteessa osapuolet ovat jollain tavalla riippuvaisia toisistaan, esimerkkeinä ystävyysuhteet, parisuhde sekä lasten ja vanhempien välinen suhde.

Haastateltavat viettävät paljon aikaa yhdessä myös vapaa-aikana. Ainoastaan yksi henkilö totesi, että suomalainen tyttöystävä on tällä hetkellä tärkein ihmissuhde Suomessa. Hän opiskelee kaksois-tutkintoa (lukio-lähihoitaja) kuten tyttöystäväkin. Hän kertoi, että opiskelu vie paljon aikaa, eikä hän ehdi tavata muita eritrealaisia niin usein kuin alkuaikoina.

Monet haastateltavista totesivat, ettei heillä ole paljon ystäviä Suomessa. Yksi haastateltavista totesi, että ”*ei ole sellaista parasta kaveria, jonka on tuntenut lapsesta asti*”. Yleensä miehet kertoivat, että yksi tai useampi henkilö eritrealaisista oli parempi kaveri. Parempaan kaveruuteen tai ystävyysuhteeseen vaikuttivat muun muassa se, että henkilö saattoi olla samasta kylästä kotoisin ja hän oli ollut samaan aikaan vankilassa Jemenissä, hän oli sukulainen tai asui Oulussa samalla asuinalueella. Lähes kaikki kertoivat, että he pystyivät luottamaan näihin ystäviin ja saattoivat puhua heille suruis-taan ja murheistaan. Yksi henkilö kertoi, ettei hän puhu pahasta olostakaan kenellekään. Hän menee kuitenkin muiden luo ja viettää heidän kanssaan aikaa. Tällä tavoin tilanne helpottuu ja hän voi unoh-taa mielessä ikävät asiat. Yksi haastateltava totesi, että hän pystyy puhumaan asioista muiden kans-sa, jos hänellä on paha olo tai ongelmia. Tässä tilanteessa puhuminen helpottaa, mutta perheasioista hän ei kuitenkaan puhu. H8 kertoi, että perheenyhdistämishakemukseen tulleet kielteiset päätökset

ovat aina hänen mielessään ja hän purkaa pahaa oloaan puhumalla asiasta kaikkien kanssa, myös suomalaisten.

H3:

”Kyllä, vaikka on nämä neljä läheisempää kaveria, kokoonnumme joskus kaikki 16 jonkun asuntoon, istumme siellä ja puhumme kaikesta mitä on tapahtunut, mitä on tekemässä, mitä on tulevaisuus. Surut ja ilot jaamme aina.”

Kuusi haasteltavista totesi selkeästi, että elämä olisi vaikeaa ja yksinäistä, jos muita eritrealaisia ei olisi. Yksi henkilö sanoi, että pärjäisi ihan hyvin. Tämä johtuu tietysti myös haastateltavien luonneeroista. Toiset ovat sosiaalisempia ja tarvitsevat enemmän ihmisiä ympärilleen, toiset taas viihtyvät hyvin yksinkin.

H2:

”Mitä, jos ei olisi. Olisi huono olo jos heitä ei olisi. Jos ei ole sinun maan ystäviä, hankala elää yksin. Kaikki kuusitoista ei ole perhettä, vain kavereita ja samasta maasta.”

H3:

”Jos yksin tulla tänne on todella vaikeaa, eri maa, ei tuttuja. Saattaa mennä aikaa ennen kuin aloittaa tutustumaan tai saa kavereita. Kun on tullut kavereiden mukana yhtä aikaa, yhdessä pärjätään, yhdessä pystytään olemaan ja viettämään aikaa. Se on helpompi kuin yksin. Kaverit tukevat toisiaan ja auttavat toisiaan, toinen oppii jonkin asian nopeampaan kuin toinen ja voi auttaa toisia, toinen oppii kielen nopeampaan kuin toinen ja voi auttaa toisia.”

H7:

”Pärjäisin ihan hyvin, ei mitään ongelmaa. Koska nytkin olen päivät koulussa, käyn kaupassa, menen moskeijaan rukoilemaan ja luen läksyjä. Kaverit asuvat kaukana ja tavataan tarvittaessa, jos on aikaa tai asiaa. Yksin oleminen ei ole ongelma minulle. Se menee hyvin.”

5.2.2 Koulukaverit ja työharjoittelupaikan kaverit

Koulukaverit ja työharjoittelun kautta tutuksi tulleet henkilöt edustavat heikkoja sosiaalisia suhteita. Haastateltavat ovat tai ovat olleet työvoimatoimiston järjestämässä kotoutumiskoulutuksissa, joihin osallistuu myös muita maahanmuuttajia, kuten kongolaisia, somaleja, afganistanilaisia ja irakilaisia. Osa haastateltavista on aloittanut jo peruskouluopinnot. Yksi henkilö opiskeli kaksoistutkintoa (lu-

ki-lähihoitaja). Suurin osa haastateltavista kertoi, että he eivät vietä yleensä vapaa-aikaa muunmaalaisien koulukavereittensa kanssa. Yhteydenpito tapahtuu vain koulussa ja kouluaikana.

H5:

”Siellä kurssilla on paljon ihmisiä eri maista, esimerkiksi somalialaiset pojat ja arabiankieltä puhuvia arabimaista tulleita. On myös niitä jotka puhuvat vain englantia. Kaikkien kanssa joskus puhumme ja ymmärrämme toisiamme suomenkielen kautta, vaikka kaikki olemme maahanmuuttajina vasta uusia. Näin olemme oppineet puhumaan.”

H6:

”Kyllä, koulussa menee hyvin. Siellä on koulukavereita ja opettajia. Esimerkiksi jos tarvitsemme apua, pyydämme toisilta apua. Toinen voi osata paremmin suomenkieltä ja hän auttaa minua tehtävissä mitä meillä on ja näin...”

H7:

”He ovat vain koulukavereita. Vietämme aikaa yhdessä vain koulussa, esimerkiksi kun on tauko tai ruokatunti, syömme yhdessä. Kun tapaamme kadulla tai kaupungilla tervehdimme ja kysymme ”mitä teille kuuluu?”, ”miten menee?”. Loppuajan olen aina muiden eritrealaisten kanssa eli vietän vapaa-aikaa heidän kanssaan. Koulukavereiden kanssa en vietä vapaa-aikaa.”

Kaikki haastateltavat ovat olleet kotoutumiskoulutukseen liittyen työharjoittelussa eri paikoissa, muun muassa Kulttuurivoimalassa, siivoustyössä, kierrätyskeskuksessa, kaupassa ja päiväkodilla. He totesivat, että suurin anti työharjoittelusta oli suomenkielen oppiminen. Suomalaiset työkaverit opastivat ja auttoivat työtehtävissä, mutta työajan ulkopuolella he eivät tavanneet.

H5:

”Kaupassa ei paljon puhuta, siellä tehdään enemmän työtä. Annetaan sinulle työ ja sinä vain teet ja laitat tavarat. Esimerkiksi esimies kertoi minulle mitä hän haluaa tai toivoo minun tekevän. Kaikki työkaverit koko päivän siellä kaupassa ja tekevät omaa työtänsä. Esimerkiksi saatoimme olla kahvilassa jonkun kanssa yhtä aikaa tai tupakkatauolla, ja silloin saatoimme jonkun sanan vaihtaa. Ei paljon enempää. Siellä ei siis paljon ehtinyt tutustua muihin työntekijöihin, lähinnä vain esimiehen kanssa. Hän antoi tehtäviä ja näin.”

5.2.3 Naapurit ja suomalaiset kaverit

Tutkimuksessani naapuruussuhteet edustavat heikkoja sosiaalisia suhteita. Osa haastateltavista ei ollut naapureiden kanssa missään tekemisissä. Osa tervehti ja vaihtoi joskus muutaman sanan jonkun naapurin kanssa. Haastateltavat totesivat, että suomalainen kulttuuri on erilainen kuin heidän kotimaassaan, jossa tervehditään ja kysellään kuulumiset, jos joku tulee vastaan. Suomessa ei käytädytä näin. Toisenlaisiakin kokemuksia oli, kuten H8:n kertoma osoittaa.

H2:

”Yksi kerta minä ostin pesukone, eikä se toiminut. Yksi naapuri kysyin apua ja hän auttaa minua ja sain koneen toimimaan.”

H3:

”Mulla yksi naapuri, suomalainen nainen, hänen kanssaan puhun jotakin, on ihan mukava naapuri. Joskus tavataan oven vieressä ja tervehditään toisiamme ja jutellaan jotakin. Emme auta toisiamme mitenkään, mutta tervehdimme ja keskustelemme jotakin. Edellisessä asunnossa oli huono naapuri, joka nimitteli ja haukkui aina kun näki pihalla ja kaupan pihalla ”Miksi olet tullut tänne?”

H4:

” Emmä oikeastaan. On kiirettä ja muuta menoa. Menen kotiin ja teen koulutehtävät. Jos tupakoisi voisi ehkä tutustua pihalla toisiin.”

H6:

”Asun tässä lähellä. Ensimmäinen asunto oli rivitalo. Naapurit olivat vierekkäin, mutta minä en juuri nähnyt heitä. Minä menin joka päivä kouluun ja iltapäivällä takaisin. Kun muutin asuntoa siellä on toinen naapuri, vanha nainen, jonka kanssa ulkona aina tervehditään, puhutaan, keskustellaan jotakin, mutta ei paljon.”

H8:

” Kyllä olen. Olen asunut uudessa asunnossa kuukauden ja naapuri on tullut tervehtimään. Kysymme, miten teillä menee. Myös entisen asunnon naapurit kävivät kylässä. He olivat suomalaisia ja heillä oli kymmenen lasta. Naapurit olivat todella mukavia, heillä oli isot perheet. Yhdellä oli kuusi lasta ja yhdellä oli yksi. He koputtivat oveen ja kysyivät ”oletko yksin?”, ”voimmeko tulla?”, ”joo”. Tarjosin heille teetä ja jotain syötävää. Myös minä kävin heidän luona ja he sanoivat ”ole hyvä ja istu” ja he tarjosivat teetä ja puhuimme suomenkieltä. Olen oppinut sieltä enemmän suomea kuin koulussa. Suomalaisten kanssa puhuessa. Myös uuden asunnon naapureista on tullut ka-

vereita. Iso perhe on todella hyviä suomalaisia, ovat erilaisia. Minun kaverit myös ihmettelevät miten olen tutustunut heihin. Kaikilla ei ole suomalaisia kavereita.”

Haastateltavien suhteet suomalaisiin olivat pääasiassa heikkoja sosiaalisia suhteita. Osalla haastateltavista oli suomalaisia kavereita, osalla ei. Moni kertoi tutustuneensa suomalaisiin muun muassa työharjoittelupaikoissa, mutta näistä henkilöistä ei ole tullut kavereita. H1 kertoi, että hänellä on paljon suomalaisia kavereita, joihin hän on tutustunut muun muassa bussipysäkillä ja kaupungilla. Hän kertoi viettävänsä paljon aikaa näiden kavereiden kanssa. H1 kävi heidän kanssaan kahvilassa kaupungilla tai he kävivät toistensa luona kylässä. Suomalaiset kaverit auttoivat häntä myös läksyjen teossa ja antoivat tarvittaessa neuvoja ym. Hän kertoi myös juovansa joskus alkoholia suomalaisen kaverinsa kanssa. Toisaalta hän totesi, että vaikka hänellä on paljon kavereita, kukaan heistä ei ole paras kaveri. Yhdellä haastateltavalla oli suomalainen tyttöystävä, joka oli hänelle tärkein ihmissuhde Suomessa ja näin ollen vahva sosiaalinen suhde. Tyttöystävänsä kautta hän oli saanut myös muita suomalaisia kavereita. H8 kertoi, että hänellä on läheinen naisystävä, joka on kuin äiti. Hän koki ystävyuden tärkeäksi voimavaraksi elämässään.

Suurin osa halusi tutustua suomalaisiin, koska he halusivat oppia tuntemaan suomalaisia tapoja ja oppia puhumaan paremmin suomea. H2 totesi ”... jos sinä tutustu ihmisiä on aina hyvä. Sinä opit paljon asia kulttuuri tai... Sinä opit jotain hänen kanssa. Tavoista oppii, minkälaiset tavat ja myös kieli. Oppii puhekieltä. Kaiken ei tarvitse olla oikein.”

H6 totesi, että on vaikea saada suomalaisia kavereita, koska ”Voi olla, että on vaikea löytää semmoisia kavereita, jotka eivät tupakoi tai juo alkoholia tai valvo niiden asioiden takia, koska itse en tupakoi, enkä käytä alkoholia, kaljaa tai mitä niitä on. Sen takia voi olla vaikeaa löytää kavereita.”

H5:

”Joo, olemme oppineet kieltä myös tuttujen/kavereiden kanssa, joka päivä eri sanan, täältä sana, tuosta sana tai... kerätään niitä ja tulee monta sanaa jotka olemme oppineet, ja jos käytämme niitä opimme enemmän.”

”Toisilla, aikaisemmin tulleilla maahanmuuttajilla on suomalaisia kavereita ja he tulevat sitten mukana kaupassa, keskustassa, kahvilassa. Mekin keskustelemme ja olemme tutustuneet tällä tavalla. Toisten kavereiden kautta. Koska haluamme oppia suomenkieltä ja me tarvitaan niitäkin ja se on ollut kivaa, että on myös suomalaisia kavereita. Silloin tulee puhuttua tavallista kieltä ja oppii paremmin. Aina oppii uusia sanoja ja toinen opettaa jotain toista ja... Esimerkiksi joku maahanmuuttaja jolla on

suomalainen tyttöystävä mukana ja sillä on kavereita mukanaan. Ja me tutustumme sillä lailla. Jos kaverit asuvat lähellä ne voivat auttaa muissakin asioissa.”

H8:

”Minulla on yksi tyttöystävä suomalainen. Nainen. Ei tyttöystävä, vaan naisystävä. Kaksi vuotta. Hän on ystävä ja on lähellä, jos me tarvitsemme apua, menemme kysymään häneltä, pyytämään apua. Niin kuin äiti. Hän auttaa minua ja muitakin eritrealaisia. Hän on tärkeä ihminen. Esimerkiksi jos meillä on vaikeita koulutehtäviä, me menemme pyytämään häneltä apua ja hän opettaa meitä, ja selittää, ja me ymmärrämme enemmän. Jos meille tulee joku ongelma tai olemme vaikeuksissa, kysymme häneltä apua, puhumme mihin me tarvitsemme apua. Hän auttaa ja kuuntelee. Neuvoa mitä pitää tehdä. Se on todella mukava nainen.”

Kolme haastateltavaa oli kokenut myös rasismia. He kertoivat, että juovuksissa olevat suomalaiset huutavat joskus ”pahoja” asioita, näyttävät keskisormeja ym. Kokkosen (2010, 104) mukaan rasismi ei varsinaisesti kuulu heikkoihin suhteisiin, mutta se liittyy hyväksytyksi tulemisen tunteisiin, joihin myös heikot suhteet vaikuttavat.

H3:

”Joskus olen tavannut häntä kaupan edessä ja hän oli huutanut ja haukkunut minua ja sanonut ”Miksi olet tullut tänne, mitä sinä teet täällä, miksi sinä asut täällä? Hän oli niin rasisti. Sudanilainen kaveri oli sanonut joskus hänelle ”lopetä tuo, ei tarvi kiusata”. Joskus törmäsi tahallaan pyörällään minun pyörääni ja lähti. Nostin pyöräni. Kiusantekoa.”

H5:

”Kyllä on täällä sellaisia ihmisiä, jotka ovat rasisteja. Tiedetään ja tunnetaan heidät, mutta ovat hyvin tuttuja. Vaikka ne ei halua nähdä meitä, ne joskus haukkuvat ja puhuvat tiellä tai kaupungilla kun olemme, että neekeri tai musta sinä olet ja semmoisia asioita. Minä yleensä väistän heitä ja lähdän pois paikalta. Parempi poistua paikalta, varsinkin jos haukkujat ovat humalassa, voi tulla tappelu. Luulen, että kaikki varmaan on kokenut samaa, jotka ovat muunmaalaisia. Varsinkin jos ihon väri on tummempi, huomataan että on ulkomaalainen.”

Rasismia kokeneet haastateltavat kokivat, että heidän ulkonäkönsä ja ihonvärinsä aiheuttavat joissakin suomalaisissa negatiivisia asenteita ja ajatuksia, joka näyttäytyy haukkumisena ja huuteluna.

5.2.4 Viranomaiset

Kokkosen (2010, 92) mukaan viranomaiskontaktit kuten esimerkiksi opettajat, sosiaalityöntekijät, tulkit, poliisiviranomaiset, työvoimatoimiston ja Kelan työntekijät, edustavat heikkoja sosiaalisia suhteita. Toisaalta heikot suhteet ovat tärkeitä, koska niiden avulla ihmiset voivat liittyä uusiin sosiaalisiin piireihin. Ne ovat myös tehokkaita tiedonkulun kanavia, jotka lisäävät mahdollisuuksia ihmisten väliseen yhteistyöhön (Granovetter 1973). Lähes kaikki haastatellut kokivat, että he olivat saaneet aina tarvittaessa apua viranomaisilta ja kaikki asiat oli saatu hyvin hoidettua. Erityisesti he olivat tyytyväisiä maahanmuuttajapalveluista saamiinsa palveluihin. He olivat saaneet varsinkin alkuaikoina paljon apua ja opastusta sekä sosiaaliohjaajilta että sosiaalityöntekijöiltä, esimerkiksi asuntoasioihin, lomakkeiden täyttöön ja raha-asioihin liittyvissä asioissa. Haastatellut olivat olleet maahanmuuttajapalveluiden terveydenhoidon asiakkaina kahden ensimmäisen vuoden ajan ja olivat jo siirtyneet terveyskeskusten asiakkaisiksi. He olivat tyytyväisiä maahanmuuttajapalveluiden terveydenhuollosta saamiinsa palveluihin. Muutamat kritisoiivat terveyskeskuksista saamaansa palvelua, kuten H3 totesi: ”... joutuu odottamaan, istumaan, ne eivät auta minua paljon. T:n terveysasemalla täytyy ottaa ”akuutti” -lappu ja istua odottamaan, neljä tuntiakin menee.”

Haastateltavat kertoivat, että Suomeen tuloonsa jälkeen heille oli varattu aika työvoimatoimistoon, jonka jälkeen he olivat päässeet suomenkielen kurssille. Työvoimatoimistossa on kerrottu myös jatkokoulutusmahdollisuuksista. Jotkut haastateltavista olivat saaneet sieltä apua myös työharjoittelupaikan saannissa.

Ne haastateltavat, jotka olivat joutuneet turvautumaan poliisiin apuun, olivat pääosin tyytyväisiä saamansa apuun. Myös toisenlaisia kokemuksia oli.

H2:

”Poliisi auttaa kun minä tulen Suomeen, kaikki paperit hukassa. Oli kylmä ja minulla oli paljon vaatetta ja lompakko putosi taskusta. Poliisi auttoi uusien papereiden hankinnassa. Kolmen kuukauden jälkeen lompakko löytyi ja poliisi palautti lompakon.”

H3:

”Kerran olen soittanut poliisille kun minulla oli entinen naapuri, joka häiritsti minua, oli aina jatkuvasti humalassa. Poliisi tuli yksi kerta, sanoivat ”anna olla, emme voi tehdä hänelle mitään, hän ei häiritse, eikä koputa ovi, sinä voit olla rauhassa ja olla kärsivällinen”. Sitten minä olla vähän vihainen, miten minun pitää olla kärsivällinen. Sitten lopuksi poliisi lähtee ja se mies pääsi omaan asuntoonsa ja minäkin pääsin

omaan asuntoon sisälle, mutta tilanne oli jatkunut sen jälkeen monta kertaa. Olen soittanut poliisille monta kertaa samasta asiasta. Silloin poliisi ei tule vaan sanoo että pitää olla yhteydessä asunnon omistajaan ja puhua hänelle asiasta.

”Kun lompakko hukkui, menin poliisilaitokselle tekemään katoamisilmoitus. Emme ehkä ymmärtäneet silloin toisiamme. Kysyin onko löytynyt lompakkoa ja sanottiin että ei. Ei otettu ylös nimeä tai mitään. Piti mennä sosiaalitoimistoon (Mamuun) kysymään apua ja ohjaajan otti yhteyttä ja hän varasi minulle ajan poliisilaitoksella, jossa joku henkilö täytti lomakkeen, mitä on kadonnut, koska minun oleskelulupa oli kadonnut lompakon mukana. Kaikki oli minulle epäselvää ja tarvitsin apua. Sosiaalitoimiston kautta sain apua. Koin, että sain enemmän apua sosiaalitoimistosta kuin poliisilta.”

Haastateltavat olivat tyytyväisiä Kelalta saamaansa apuun. He totesivat, että he saavat tällä hetkellä työmarkkinatukea ja asumistukea Kelalta. He kertoivat myös, että Kelan virkailijat ovat opastaneet ja auttaneet heitä esimerkiksi työttömyysaikailmoituksen ja asumistukihakemuksen täyttämässä, sekä siinä, mitä liitteitä asumistukihakemukseen tarvitaan.

Haastateltavien mielestä opettajat ovat auttaneet heitä paljon, muun muassa peruskouluopetukseen hakemisessa ja työharjoittelupaikan saamisessa.

H2:

”Opettajat ovat auttaneet tosi paljon. Kielen oppimisessa ja työharjoittelupaikan kanssa ja myös tulevaisuuden kanssa mitä tehdä kun koulu loppuu.”

H7:

”Opettajat kyllä auttavat meitä oppimaan, esimerkiksi jos emme ole ymmärtäneet jotakin, me kysymme ja he auttavat.”

5.3 Sosiaalisen tuen mahdollisuudet

Haastatteluissa kävi ilmi, että suhde kotimaahan jääneisiin perheenjäseniin koettiin vahvaksi ja tärkeäksi. Kaikki olivat saaneet yhteyden perheenjäseniin ja saivat näin tietoa perheen tilanteesta. Suhteisiin liittyi huolta läheisistä, sekä kaipausta ja ikävää. Mielestäni näissä tilanteissa emotionaalisen tuen merkitys korostuu. Emotionaalinen tuki on merkityksellinen tilanteessa, jossa lähiomaiset ovat kaukana ja uudessa maassa on vieraan kielen oppimisen lisäksi paljon muuta opittavaa (Kokkonen 2010, 72.). Joidenkin haastateltavien perheet odottivat saavansa taloudellista tukea Suomessa asu-

valta sukulaiseltaan. Tämä aiheutti pahaa mieltä ja henkistä painetta, koska haastateltavat eivät juurikaan pystyneet auttamaan perheitään taloudellisesti pienten tulojen vuoksi.

Haastateltavat kokivat, että samaan aikaan Suomeen saapuneet eritrealaiset olivat tärkeimmät ihmissuhteet Suomessa. Osalle kyse oli vahvasta sosiaalisesta suhteesta, sillä yksi tai useampi henkilö oli läheisempi ystävä kuin toiset. Kaikki haastateltavat tunsivat yhteenkuuluvuutta ja kaveruutta sen perusteella, että heitä yhdistivät sama kansalaisuus, kulttuuri, uskonto ja kokemukset. Kokkonen (2010) toteaa väitöskirjassaan, että vuorovaikutussuhteiden läheisyyteen vaikuttavat välittäminen, huolenpito ja yleensäkin positiiviset tunteet läheiseksi koettua ihmistä kohtaan. Yhteiset kokemukset, jaettu historia ja läheisyys vaikuttavat myös suhteen vahvuuteen. (Kokkonen 2010, 50.)

Kokkonen (2010) mukaan sosiaalinen tuki on sanatonta ja sanallista vuorovaikutusta, joka vahvistaa ihmisen henkilökohtaista elämänhallintaa tai sellaista toimintaa, joka edistää elämänhallintaa. Sosiaalista tukea ovat esimerkiksi emotionaalinen tuki, sosiaalinen kumppanuus, materiaallinen tuki, kognitiivinen ohjaus ja neuvonta. (Kokkonen 2010, 64–65.)

Kokkonen (2010) mukaan heikkoina suhteina pidetään muita kuin perhe- ja sukulaissuhteita. Näitä suhteita nimitetään enemmänkin tuttavuuksiksi. Heikkoja sosiaalisia suhteita ovat esimerkiksi työtai opiskelupaikalla syntyvät suhteet, sekä viranomaiskontaktit kuten opettajat, sosiaalityöntekijät, tulkit, poliisiviranomaiset, työvoimatoimiston ja Kelan työntekijät. Heikkoja suhteita edustavat lisäksi asuinympäristöön ja vapaa-aikaan liittyvät suhteet, esimerkiksi naapurit ja harrastusten kautta saadut kaverit. (Kokkonen 2010, 92.)

Kokkonen (2010) mukaan useissa tutkimuksissa (esim. Granovetter 1973) on todettu heikkojen suhteiden merkitys ihmiselle erityisesti kriisitilanteissa tai stressaavissa elämäntilanteissa. Hän toteaa, että kriisitilanteissa heikot ja vahvat suhteet ovat tärkeitä ja ne jopa täydentävät toisiaan. (Kokkonen 2010, 96.). Tutkimustulokset osoittavat, että heikot suhteet ovat sosiaalisen tuen saamisen kannalta merkityksellisiä suhteita.

Haastateltavien kohdalla korostui erityisesti sosiaalinen kumppanuus sosiaalisen tuen muotona, mikä ilmeni yhdessä vietettynä vapaa-aikana ja yhteisiin harrastuksiin osallistumisena. Kuudestatoista miehestä noin kymmenen pelaa säännöllisesti yhdessä jalkapalloa muutaman kerran viikossa, kesällä ulkona ja talvella sisätiloissa. Kesäisin he pelaavat joskus myös lentopalloa ulkona. He kertoivat vierailevansa toistensa luona, jolloin he muun muassa laittavat ruokaa ja syövät yhdessä. Samalla he

puhuvat kaikista asioista. Yksi haastatelluista (H4) kertoi, ettei hänellä ole yhteisiä harrastuksia muiden eritrealaisten kanssa. Hän kertoi käyvänsä säännöllisesti kuntosalilla, koska opiskelun takia muuhun ei ollut aikaa.

Yhdellä henkilöllä oli paljon muista poikkeavia harrastuksia. Jalkapallon ja lentopallon pelaamisen lisäksi hän kävi uimassa, joskus yksin, joskus kavereiden kanssa. Hän kävi myös ”Miesten kerhossa” ja pari kertaa viikossa näytelmäkerhossa. Tämän lisäksi hän kävi kerran viikossa myös keskustan asukastuvalla, jonne tuli muun muassa vanhoja ihmisiä laulamaan. Hän kertoi, että on sosiaalinen ihminen ja harrastukset oli keino unohtaa se, että vaimon oleskelulupa-asian käsittely oli kesken.

Haastatteluaineisto osoitti, että uskonnon merkitys oli kaikille tärkeä. Uskonto oli myös tärkeä emotionaalisen tuen lähde vieraassa maassa. Kaikki haastattelemani henkilöt olivat islaminuskoisia. Tein haastattelut muslimien uskonnollisen Ramadan-paaston 7.6.–6.7.2016 välisenä aikana. Normaalisti muslimit rukoilevat viisi kertaa päivässä. Perjantai oli suurimmalle osalle haastateltavista tärkeä päivä, koska imaami saarnaa silloin moskeijassa. Viisi haastateltavaa noudatti paastoa kirjaimellisesti. He kävivät paaston aikana moskeijassa jopa neljä, viisi kertaa päivässä. Ainoastaan yksi haasteltava kertoi uskonnon merkityksestä seuraavasti: ”*On aika iso merkitys varmaan. En kuitenkaan harrasta sitä niin paljon tällä hetkellä.*” Paaston aikana vuorokauden aikana oli yksi tunti, jolloin sai syödä ja juoda. Muutamat haastateltavat kokoontuivat silloin yhteen laittamaan ruokaa ja syömään yhdessä. Kaikkia paastoa noudattavat haastateltavat aikoivat myös juhlia yhdessä sen päättymistä.

H2:” *Uskonto on islam ja uskonto on tärkeä. Käy säännöllisesti moskeijassa, perjantaina menee työpaikasta, rukoilen viisi kertaa päivässä. Moskeijassa imaami puhuu mitä Koraanissa on, älä tee paha asia, älä valehtele, älä ammu, älä varasta ... Ihmiset kuuntelevat imaamin saarnaa. Kotona ja joka paikassa rukoilen, lentokoneessa jos tulee aika.*”

H3: ”*Kyllä uskonto, islam on minulle tärkeä. Käyn moskeijassa kaksi, kolme kertaa päivässä . Perjantaina on tärkeä päivä, rukoushetki, imaamin saarna. Kouluaikana kävin kaksi kertaa viikossa. Nyt kun ei ole koulua käyn joka päivä, vain aamu- ja iltarukous on kotona, kolme kertaa päivässä käyn siellä. Kouluaikanakin viisi kertaa päivässä rukous... Perjantai on tärkeä minulle, koska imaami antaa minulle saarnan. Me kaikki olemme siellä kuuntelemassa, mitä hän on sanomassa uskontoon liittyviä asioi-*

*ta täällä elämässä. Imaami on myös muina päivinä siellä, mutta silloin vain rukoil-
laan yhdessä, ei saarnaa. Kaikki jotka tulivat yhtä aikaa ovat muslimeja.”*

Haastateltavat kokivat saavansa henkistä tukea uskonnosta. Yksi haastateltava kertoi uskonnon olevan ainut asia joka antaa hänelle rauhaa ja auttaa häntä kestämään nykyisen tilanteen. Hän on hakenut perheenyhdistämisen kautta vaimolleen oleskelulupaa Suomeen, mutta hän on saanut kaksi kertaa kielteisen päätöksen. Asia on nyt Korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyssä ja hän odottaa päätöstä. Vaimo on Etiopiassa pakolaisleirillä ja haastateltava oli erittäin huolissaan vaimon jaksamisesta ja terveydentilasta.

H8: ”Minä olen muslimi ja uskonto on minulle tärkeä. Se on ainoa asia joka auttaa minua, kun minulla on paha olo. Minä rukoilen, luen Koraania. Se on ainoa asia mikä antaa minulle vähän rauhaa. Tässä tilanteessa. Minä odotan että joku päivä tulee, että minä menetän itseni (?) tässä asiassa. Tämä asia on mielen päällä. Kestänyt jo lähes kolme vuotta.”

Haastateltavat saivat muilta eritrealaisilta tukea ja apua tarvittaessa, esimerkiksi käytännön ongelmassa. Myös yhteisen kielen ja kulttuuristen traditioiden vahvistaminen ovat merkittäviä ystävien välisiä kokemuksia (Kokkonen 2010, 86). Haastateltavat viettivät paljon vapaa-aikaa yhdessä, jolloin oman kielen puhuminen, tutun ruuan valmistaminen ja yhdessä syöminen ovat keinoja säilyttää ja vahvistaa omaa kulttuuri-identiteettiä.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että he auttavat aina toisiaan, vaikka eivät muuten olisikaan paljon tekemisissä toistensa kanssa. Tämä kuvaa mielestäni vahvaa yhteisöllisyyttä ja yhteishenkeä. He korostivat sitä, että heidän kulttuurissaan on tapana auttaa kaikkia apua tarvitsevia, myös tuntemiaan suomalaisia. He auttoivat toisiaan muun muassa muutoissa antamalla kantamis- ja kuljetusapua ja neuvomalla mistä saa ostaa edullisesti huonekaluja ja muita tavaroita. He auttoivat toisiaan myös koulutehtävien teossa, jos toisella oli ongelmia, esimerkiksi suomenkielen suhteen. Jos henkilö oli sairaana, joku kävi ruokakaupassa ja laittoi hänelle ruokaa. Taloudellinen apu oli vähäisempää, koska kaikilla on vähän rahaa käytettävissä. Haastatteluissa tuli kuitenkin ilmi, että kaikki samaan aikaan Suomeen saapunutta miestä laittavat joka kuukausi 10 euroa yhteiseen kassaan. Yhteisestä kassasta voidaan antaa apua, jos jollekin tulee hätätilanne tai esimerkiksi jonkun perheessä tapahtuu jotakin ikävää, eikä heillä ole rahaa.

H8:

” Meillä on kulttuurissa tapana auttaa toisia. Esimerkiksi autamme niin, että jos jonkun vanhempi tai sukulainen kuolee siellä kaukana, me menemme hänen luokseen ja autamme häntä ja jäämme hänen luokseen kun hän surullinen. Olemme silloin hänen tukena. Ostamme hänelle puhelinkortin, että hän voi puhua perheensä kanssa pitempiä puheluja. Voimme jäädä kolmeksi päiväksi, niin kauaksi kun suru vähän väheenee. Me kuusitoista olemme päättäneet, että kerran kuukaudessa jokainen meistä laittaa kymmenen euroa yhteiseen pankkiin, että jos tapahtuu jollekin jotakin ja joku tarvitsee niitä. Esimerkiksi jos jonkun perheessä tapahtuu jotakin surullista ja heillä ei ole rahaa, autamme heitä. Kotona oma pieni pankki, M.G. hoitaa.”

H4:

”Nyt vasta A:lla oli muutto ja minä sitten vuokrasin sille auton, oltiin yhdessä iltaseitsemästä puoli kahteentoista yöllä. Kannettiin kaikki tavarat ja... Naapuritkin ihmetteli kun me oltiin iso porukka siinä, että mitä ihmettä tapahtuu. Suomalaiset ei auta niin. Jos kaverit tarvii apua, silloin mennään aina. Kyllä. Jos muuten ei pidetäkään paljon yhteyttä, mennään silloin kun tarvii. Meidän kulttuuriin kuuluu, että autetaan, esimerkiksi jos joku on sairas.”

H2:

”Me autamme toinen toisiamme, jos ongelmia, mitä me pystymme.”

”Ei taloudellisesti. Emme anna rahaa, koska meillä kaikilla vähän rahaa. Mutta jos joku on sairas autamme, esimerkiksi ruuanlaitossa, jos joku haluaa vaihtaa asunto, autamme kantamisessa. Autamme toinen toisiamme. Kulttuuriin kuuluu, että autamme toisiamme. Jos joku on jota ei ole näkynyt kolmeen tai neljään päivää, meidän kulttuurissa pitää kysyä mitä hän on. Menen hänen luona ja kysyn minä en ole nähnyt sinua viikkoon, mikä sinulla on. Jos hänellä on ongelmia, yritän ratkaisua hakea.”

”Jos ei ole samasta maasta, jos joku jonka tunnet, sama tilanne. Miksi minä en nähnyt sinut, mikä sinulla on.”

Tutkimustulosten mukaan materiaallinen tuki ilmeni konkreettisenä auttamisena, esimerkiksi muutoissa kuljetus- ja kantamisapuna sekä ruuan ostamisena ja laittamisena sairastuneelle. Taloudellinen apu oli vähäistä, koska kaikilla haastatelluilla on pienet tulot. Kognitiivinen ohjaus ja neuvonta liittyvät tiedon hankintaan ja jakamiseen.

Haastateltavat saivat apua muilta eritrealaisilta ja muunmaalaisilta koulukavereiltaan esimerkiksi koulutehtävien teossa. Suurin osa haastateltavista kertoi, että he kommunikoivat suomenkielellä ja oppivat samalla suomea. Kaksi haastateltavaa kävi yhden tai useamman koulukaverin kanssa esimerkiksi kuntosalilla tai tapasi heitä vapaa-ajalla kaupungilla.

H8:

”Kyllä, koulukavereita on paljon. Joskus soitamme toisillemme ja vaihdamme tiedot. Esimerkiksi jotkut ovat heikompia matematiikassa ja minä autan heitä. Myös fysiikassa minä autan kun tarvitaan. Sillä lailla jokainen pyytää apua toisiltaan.”

He olivat tarvittaessa saaneet apua viranomaisilta, esimerkiksi lomakkeiden täytössä, tukien hakemisessa sekä koulu- ja työharjoittelupaikan saannissa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulokseni ovat samansuuntaisia kuin Kokkosella (2010). Tulokset osoittivat selvästi sen, että sama etninen tai kulttuurinen tausta on yhdistävä tekijä itselle vieraamman kulttuurin keskellä. Saman taustan omaavien ja samanlaisia kokemuksia kokeneiden kanssa jaetaan monia asioita (Kokkonen 2010, 84).

Haastateltavien transnationaaliset eli ylirajaiset suhteet ovat niin sanottuja vahvoja sosiaalisia suhteita. Kaikille haastateltaville kotimaassa tai muualla olevat sukulaiset olivat tärkeitä ja heillä oli huoli heidän hyvinvoinnistaan. Kaikki pystyivät olemaan puhelimitse yhteydessä perheenjäseniin. Yhteydenpito on kuitenkin hankalaa huonojen tai toimimattomien linjojen vuoksi. Puhelut ovat myös kalliita. Kommunikaatioteknologian kehittymisestä huolimatta haastateltavat eivät voi olla netin kautta yhteydessä Eritreassa asuviin sukulaisiinsa, koska netti ei toimi siellä.

Raha-avustusten lähettäminen Eritreaan on vaikeaa ja usein mahdotonta. Muutamat haastateltavat yrittävät nipistää omasta elintasostaan ja lähettävät vähistä rahoistaan apua perheelleen. Haastateltavilla on kuitenkin pienet tulot ja monella ei ollut varaa avustaa perhettään. Tämä aiheutti myös ristiriitoja ja henkistä painetta. Joidenkin haastateltujen kotimaassa olevat sukulaiset luulivat, että heillä on isot tulot ja odottivat heidän auttavan taloudellisesti.

Sosiaaliset suhteet samaan aikaan Suomeen tulleisiin eritrealaisiin ovat myös vahvoja ja ne koettiin tärkeiksi. Suurin osa haastateltavista kertoi, että eritrealaisten joukossa oli yksi tai useampi henkilö joka oli läheisempi ystävä kuin toiset. Tämä lisäksi heillä oli eri määrä kavereita ja tuttavuuksia, jotka pääsääntöisesti edustivat heikkoja sosiaalisia suhteita. Nämä henkilöt olivat yleensä muita maahanmuuttajia, joihin he olivat tutustuneet koulussa, työharjoittelupaikoissa ja kaupungilla, ja esimerkiksi kavereiden kautta. Vain muutamalla oli myös suomalaisia kavereita.

Haastateltavat halusivat tutustua suomalaisiin oppiakseen suomenkieltä ja kulttuuria. Heidän mielestään suomenkielen oppimisen kannalta suomalaiset kaverit ovat tärkeitä. Muuttamat totesivat, että he olivat oppineet enemmän suomea vapaa-ajalla suomalaisilta kavereiltaan kuin koulussa. Kokkonen (2010) toteaa, että suomalaisten ystävien merkitys suomenkielen oppimisen kannalta on merkittävää. Lisäksi maahanmuuttajat voivat suomalaisten ystävien kautta osoittaa itselleen ja muille, että he voivat olla osa tätä yhteiskuntaa ja sosiaalista ympäristöä. (Kokkonen 2010, 89.)

Kokkonen (2010) toteaa, että luottamuksen arvoiset henkilöt ja ne joilta saatiin apua tarvittaessa, nimettiin ystäviksi. Hänen mukaansa apua ja tukea saatiin usein samaa kieltä puhuvilta, samalla kurssilla olevilta, tai samoja kokemuksia läpikäyneiltä muilta maahanmuuttajilta. Yhteiset kokemukset tuen antamisessa ja vastaanottamisessa ovat merkityksellisiä ystävyysuhteiden ylläpitämisessä. (Kokkonen 201, 90.)

Luottamus on tärkeää ystävyysuhteissa. Kavereiden kanssa voidaan juhlia, mutta todelliset ystävät auttavat ja ovat tukena myös silloin, kun elämässä koetaan suruja ja murheita (Kokkonen 2010, 90). Muutamien haastateltavien ystävä- ja tuttavaverkosto oli laajempi kuin toisten. Tutkimus osoitti, että aktiivisesti erilaisiin harrastuksiin tai uskonnon harjoittamiseen osallistuvilla oli enemmän sosiaalisia verkostoja kuin esimerkiksi kotitöihin ja opintoihin keskittyneillä henkilöillä.

Kokkonen (2010, 82) mukaan myös sosiaalisen tuen käsitteeseen liittyy vahvasti luottamus, joka tulee esille nimenomaan ongelmatilanteissa ja silloin kun sukulaiset ja perheenjäsenet ovat kaukana ja yhteyden pitäminen on vaikeaa tai jopa mahdotonta. Ystävästä voi tulla tavallaan perheenjäseniä. Tällöin selviää, kuka on todellinen ja luotettava ystävä. (Kokkonen 2010, 82–83.). Haastateltavat olivat saaneet sosiaalista tukea muilta eritrealaisilta muun muassa kouluun liittyvissä asioissa ja keskustelu- ja kuunteluapua suruissa ja murheissa. Haastatteluissa nousi esille vahva yhteisöllisyys. Haastateltavat kertoivat aina auttavansa toisiaan, mutta myös muita kuin samasta maasta olevia. kaikissa mahdollisissa asioissa (koulutehtävät, muutot, asioiden hoito, hakemusten täyttämisen, vähän rahallisestikin).

Kaikki haastateltavat olivat islaminuskoisia. Uskonto oli kaikille tärkeä tukimuoto kotoutumisessa. Osa noudatti koraanin oppeja tarkemmin kuin toiset. Tätä voisi mielestäni verrata myös kristinuskoon. Vaikka ihmiset kuuluvat evankelisluterilaiseen kirkkoon, kaikki eivät noudata raamatun oppeja niin tarkasti kuin toiset.

Viranomaiskontaktit kuuluvat heikkoihin suhteisiin. Suurin osa haastateltavista oli tyytyväisiä viranomaisilta saamaansa apuun ja palveluihin. Muutama henkilö arvosteli poliisin toimintaa ja terveyskeskuksista saatua palvelua. Haastateltavat olivat saaneet hyvää kohtelua ja palvelua erityisesti maahanmuuttajapalveluista (sosiaalityö ja terveydenhoito). He kokivat myös saaneensa aina apua Kelalta, työvoimatoimistosta ja opettajilta. Tutkimustulokset osoittavat, että heikot suhteet ovat sosiaalisen tuen saamisen kannalta merkityksellisiä suhteita.

7 POHDINTAA

Olen tyytyväinen pro gradu -tutkielmani aiheen valintaan. Aineiston keruu onnistui paremmin kuin ennalta osasin odottaa. Haastattelut menivät hyvin, koska kaikki haastateltavat osallistuivat aktiivisesti ja keskustelut sujuivat hyvässä hengessä. Merkille pantavaa oli, että haastateltavat eivät kokeet henkilöllisyytensä salaamista tärkeäksi. Muutama henkilö sanoi, että voin kirjoittaa hänen nimensä ja mielipiteensä esille.

Haastattelemani henkilöt olivat syksyllä 2013 Suomeen saapuneita kiintiöpakolaisia. Vuoden 2015 aikana saapui Ouluun paljon eritrealaisia turvapaikanhakijoita, suurin osa sisäisenä siirtona Italiasta. Nämä henkilöt ovat saaneet myönteisiä oleskelulupia viime vuoden lopulta lähtien, jonka jälkeen he ovat tulleet maahanmuuttajapalveluiden asiakkaisiksi. Näiden asiakkaiden kanssa asiointia on helpottanut pro gradun -tutkielman tekemisen yhteydessä hankkimani tiedot Eritrean tilanteesta. Heillä on paljon samanlaisia kokemuksia kuin haastattelemillani henkilöillä.

Lisäksi esimerkiksi transnationaalisuuden käsitteen ymmärtäminen antaa valmiuksia kohdata maahanmuuttajapalveluiden asiakkaita paremmin. Transnationaaliset suhteet ovat tärkeitä kaikille asiakkaille. Sen huomaa käytännön työssä muun muassa siinä, että uudet asiakkaat haluavat laittaa perheenyhdistämisasian heti vireille. He ovat huolissaan kaukana olevien läheistensä tilanteesta ja haluavat saada perheensä turvaan Suomeen taatakseen heille paremman tulevaisuuden ja esimerkiksi lapsille opiskelumahdollisuudet. Valitettavasti perheenyhdistämisen kriteerejä on kiristetty, esimerkkinä toimeentuloedellytys. Lisäksi varsinkin eritrealaisten asiakkaiden kohdalla asiaa vaikeuttaa se, että heidän perheenjäsenensä ovat laittomasti eli ilman viisumia toisessa maassa, esimerkiksi Etiopiassa, Djiboutissa tai Sudanissa.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla haastateltavien sosiaalisten verkostojen tutkiminen esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden kuluttua. Heidän verkostonsa ovat oletettavasti muuttuneet ja laajentuneet, varsinkin jos he ovat valmistuneet ammattiin ja saaneet työpaikan. Toisaalta tutkimus voisi kohdistua isompaan joukkoon, jossa olisi edustettuna eri kansalaisuuksia.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, Anne (1994) Somalipakolaiset Helsingissä. Sosiaaliset verkostot ja klaanijäsenyyden merkitys. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 1994:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Bryceson, Deborah Fahy & Vuorela, Ulla (2003) *The Transnational Family*. New European Frontiers and Global Networks. London: Berg.

Coleman, James S. (1988) Social capital in creation of human capital. *American Journal of Sociology* 94, 95–120. Saatavilla: < <http://courseweb.ischool.illinois.edu/~katewill/china/readings/coleman%201988%20social%20capital.pdf>>, luettu 22.10.2016

Eriksson, Kai (2015) Yhteiskuntatieteellinen verkostoajattelu. Teoksessa Kai Eriksson (toim.) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 7–24.

Gill, Carol J. (2001) Divided Understanding. The Social Experience of Disability. Teoksessa Gary L. Albrecht & Michael Bury & Katherine D. Seelman (toim.) *Handbook of disability studies*. Thousand Oaks : Sage, 351-372.

Granovetter, Mark (1973) The strength of weak ties. *American Journal of Sociology* 78 (6), 1360–1380. Saatavilla: < https://sociology.stanford.edu/sites/default/files/publications/the_strength_of_weak_ties_and_exchange_relations.pdf >, luettu 22.10.2016

Granovetter, Mark (1974) *Getting a Job. A Study of Contacts and Careers*. Cambridge, MA: University of Chicago Press.

Hay, Dale F. & Payne, Alexandra & Chadwick Andrea (2004) Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 45: 1, 84–108.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) *Tutki ja kirjoita*. 15. painos. Helsinki: Tammi.

Hyypä, Markku (2002) *Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen hyvinvointi*. Ps-kustannus.

Johanson, Jan-Erik (2015) Heikot suhteet ja uppoutuneisuus. Teoksessa Kai Eriksson (toim.) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 196–213.

Kelley, Harold H. & Berscheid, Ellen & Christensen, Andrew, et al. 1983. *Close relationships*. New York: Freeman.

Kinnunen, Petri (1998) Hyvinvoinnin ruletti. Tutkimus sosiaalisen tuen jäsentymisestä 1990-luvun Suomessa. Lapin yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Kiviniemi, Kari (2015) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimus metodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–88.

Kokkonen, Lotta (2010) Pakolaisten vuorovaikutussuhteet. Keski-Suomeen muuttaneiden pakolaisten kokemuksia vuorovaikutussuhteistaan ja kiinnittymisestä uuteen sosiaaliseen ympäristöön. Jyväskylän yliopisto: Humanistinen tiedekunta. Väitöskirja. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25577/9789513940683.pdf?sequence=1>, luettu 20.12.2016.

Kopakkala, Aku (2011) Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. 3. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kotakari, Ulla & Rusanen Timo (1996) Mihin kansalaiset turvautuvat. Teoksessa Aila-Leena Matties & Ulla Kotakari & Marianne Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino.

Kumpusalo, Esko (1991) Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 8/1991.

Laine, Kaarina (2005) Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.

Levitt, Peggy (2001) Transnational Villagers. Berkeley: University of California Press.

Lähteenmäki, Minna (2013) Lapsi turvapaikanhakijana. Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia. Helsingin yliopisto: Käyttäytymistieteiden laitos. Väitöskirja. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37921/lahteenmaki_vaitoskirja.pdf?sequence=1, luettu 25.11.2016.

Marin, Marjatta (2003) Sosiaaliset verkostot. Teoksessa Marjatta Marin & Sinikka Hakonen (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–93.

Martikainen, Tuomas & Sintonen, Teppo & Pitkänen, Pirkko (2006) Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.) Ylirajainen kulttuuri: etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Hakapaino Oy, 9–41.

Martikainen, Tuomas & Saari, Matti & Korkiasaari, Jouni (2013) Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Tuomas Martikainen & Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus Oy, 33–41.

Metsämuuronen, Jari (2006) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp Ky.

Nikander, Pirjo (2010) Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvaara & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 432–445.

Olwig, Karen (2007) *Caribbean Journeys. An Ethnography of Migration and Home in Three Family Networks*. Durham: Duke University Press.

Pietilä, Ilkka (2010) Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 212–241.

Remsu, Niina & Törrönen, Maritta (2007) *Varhainen vastuunotto*. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.

Ruuskanen, Petri (2015) *Sosiaalinen pääoma*. Teoksessa Kai Eriksson (toim.) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 214–233.

Ruusuvuori Johanna, Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti 2010. *Haastattelun analyysin vaiheet*. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9–36.

Seikkula, Jaakko (1994) *Sosiaaliset verkostot. Ammattiauttajan voimavara kriiseissä*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Siim, Pihla (2007) *Äidit ja heidän lapsensa. Perhesuhteista neuvottelua yllirajaisissa perheissä*. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisuja D 46. Helsinki: Väestöliitto, 281–244.

Strandell, Harriet (1995) *Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana: tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä*. Helsinki: Gaudeamus.

Säävälä, Minna (2013) *Maahanmuutto perheilmionä*. Teoksessa Tuomas Martikainen & Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) *Muuttajat – kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 101–122.

Taylor, Marilyn (2004) *Community Issues and Social Networks*. Teoksessa Graham Allan & David Morgan & Chris Phillipson (toim.) *Social Networks and Social Exclusion*. Aldershot: Ashgate.

Tiilikainen, Marja (2000) *Somalinaiset ja maahanmuuton kokemukset*. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus. 112–121.

Tiilikainen, Marja (2007) *Somaliäidit ja transnationaalinen perhe*. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset. Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisuja D 46. Helsinki: Väestöliitto, 266–284.

Tiikkainen, Pirjo (2006) *Vanhuusiän yksinäisyys. Seuruututkimus emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä*. Jyväskylän yliopisto: Liikuntatieteiden laitos. Väitöskirja. Saatavilla:

<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13494/9513925374.pdf?sequence>>, luettu 30.10.2016.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2012) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 9. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Uutela, Antti (1998) Sosiaalinen tuki ja terveys. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen & Anna-Maija Pirttilä-Backman (toim.) Sosiaalinen vuorovaikutus. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava, 208–219.

Van Tilburg, Theo (1998) Losing and gaining in old age: Changes in personal network size and social support in a four-year longitudinal study. *Journal of Gerontology: Social Sciences* 53B (6), 313–323. Saatavilla:

<https://pdfs.semanticscholar.org/1286/a6601fcba3c356cdb9164dae7ef8ae8d48ab.pdf>, luettu 30.10.2016

Vertovec, Steven (2009) *Transnationalism*. London & New York: Routledge.

Wellman, Barry & Gulia, Milena (1999) The network basis of social support – a network is more than the sum of its ties. Teoksessa Barry Wellman (toim.) *Networks in the global village*. Westview Press. Colorado, Oxford.

Zechner, Minna (2007) Ylirajaista hoivaa Suomesta. *Gerontologia* 21:2, 56–66.

Zechner, Minna (2008) Care of Older Personos in Transantional Settings. *Journal of Aging Studies* 22:1, 32–44.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Edwards, Adrian 2014. Sharp increase in number of Eritrean refugees and asylum-seekers in Europe, Ethiopia and Sudan. Geneve: UNHCR:n lehdistötilaisuus 14.11.2014. Saatavilla: <<http://www.unhcr.org/news/briefing/2014/11/5465fea1381/sharp-increase-number-erit-rean-refugees-asylum-seekers-europe-ethiopia.html>>, luettu 30.5.2016.

Freedom House (2015) Eritrea. *Freedom in the World*. Saatavilla: <<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/eritrea>> luettu 20.4.2016.

Globalis (2015) Eritrea. Saatavilla: <<http://www.globalis.fi/Maat/Eritrea>>, luettu 24.4.2016.

Human Rights Watch (2016) *World Report 2015: Eritrea. Events of 2014*. New York: Human Rights Watch. Saatavilla: <<https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/eritrea>>, luettu 30.5.2016.

Maahanmuuttovirasto (2013) Eritrea-maatieto. Tiedotustilaisuus 29.8.2013, Oulu.

Maahanmuuttovirasto (2015) Eritrean tilannekatsaus. Muistio 25.11.2015. Saatavilla: <http://www.migri.fi/download/64155_Eritrea_tilannekatsaus_25.11.2015.pdf?c79cb1609249d388>, luettu 20.4.2016.

Maahanmuuttovirasto (2016) Kiintiöpakolaiset. Saatavilla: <http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/kiintiopakolaiset>, luettu 28.4.2016.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla:

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html>, luettu 31.5.2016.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html>, luettu 28.3.2017.

Sisäasiainministeriö (2016 a) Kiintiöpakolaispolitiikka. Saatavilla:

<<https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat/kiintiopakolaispolitiikka>>, luettu 28.4.2016.

Sisäasiainministeriö (2016 b) Turvapaikanhakijat. Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä. Saatavilla:

<<https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat> >, luettu 28.4.2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2016 a) Kotouttaminen. Kotouttamisen kaksisuuntaisuus. Saatavilla:

<http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyon_tauataa/kotouttamistyon_periaatteet/kotoutumisen_kaksisuuntaisuus>, luettu 28.4.2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2016 b) Kotoutumislaki ohjaa kotouttamista. Saatavilla:

<http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyon_tauataa/kotoutumislaki_ohjaa_kotouttamista>, luettu 28.4.2016.

UNHCR 1993. Käsikirja pakolaisaseman määrittämisen menettelyistä ja perusteista pakolaisen oikeudellista asemaa koskevan vuoden 1951 yleissopimuksen ja vuoden 1967 pöytäkirjan mukaisesti: Geneve: Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun virasto.

UNHCR (2015 a). UNHCR Statistical Yearbook 2014, 14th edition. Saatavilla:

<<http://www.unhcr.org/statistics/country/566584fc9/unhcr-statistical-yearbook-2014-14th-edition.html>>, luettu 28.4.2016

UNHCR (2015 b) Eritrea. 2015 UNHCR subregional operations profile - East and Horn of Africa.

Saatavilla: <<http://www.unhcr.org/pages/49e4838e6.html>>, luettu 28.4.2016.

Suomen sähköinen säädöskokoelma:

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010)

Ulkomaalaislaki (301/2004)

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

Sosiaali- ja terveystoimi

Pro gradu -tutkielman tutkimuslupa-anomus

Yksikkö, josta lupaa haetaan	Oulun kaupungin Hyvinvointipalvelut Maahanmuuttajapalvelut
Oppilaitos	Jyväskylän yliopisto/Kokkolan yliopistokeskus Chydenius Koulutusohjelma: Sosiaalityön maisteriopinnot
Pro gradu -tutkielman työnimi	Työnimi: Eritrealaisten nuorten miesten sosiaaliset verkostot ja niiden vaikutus heidän elämäänsä
Pro gradu -tutkielman tarkoitus	Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia sosiaalisia verkostoja eritrealaisilla nuorilla miehillä on ja mikä on niiden merkitys heidän elämäänsä
Pro gradu -tutkielman kohderyhmät tai aineisto	Kiintiöpakolaisina syksyllä 2013 Suomeen saapuneiden eritrealaisten nuorten miesten haastattelut (5-10 henkilöä)
Aineiston keruumenetelmä ja keruuajankohta	Tutkimusaineiston kerään yksilöhaastatteluiden avulla (teema-haastattelu). Keruuajankohta: 1.6.–31.7.2016
Tutkimusaineiston kuvaus ja tietotyypit	Maahanmuuttajapalveluiden asiakkaina olevien eritrealaisten nuorten miesten haastattelut
Tutkimuksen tavoitteet	Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, minkälaisia millaisia sosiaalisia verkostoja eritrealaisilla nuorilla miehillä on ja mikä on niiden merkitys heidän elämäänsä. Analyysimenetelmänä on tarkoitus käyttää aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Eettiset näkökohdat: -tutkimusluvan saanti Oulun kaupungilta -haastattelu perustuu ao. suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen -kerron haastateltaville, miksi tutkimus tehdään ja mihin tulosta käytetään

	-pyydän haastateltavilta luvan haastattelujen tulosten käyttämiseen Pro gradu -tutkielmassani -kerron haastateltaville nauhoituksesta (ei salaa nauhoittamista) -kerron haastateltaville, että heidän henkilöllisyytensä ei paljastu aineiston käsittelyn yhteydessä ja tutkimuksessa huolehditaan, ettei haastateltavia voida tunnistaa raportoinnista -raportoinnissa ja tutkimuksen toteutuksessa noudatetaan tieteelliseltä tutkimukselta ja opinnäytteeltä vaadittavia eettisiä sääntöjä
Tutkimusrekisterin hävittäminen ja arkistointi	Haastattelujen nauhoitukset tuhoetaan tutkimuksen jälkeen.
Pro gradu -tutkielmasta Oulun kaupungille aiheutuvat kustannukset	Ei kustannuksia
Pro gradu -tutkielman tekijä, osoite ja puh.nro	Pirjo Kujanperä
Pro gradu -tutkielman tutkimussuunnitelma hyväksytty	
Pro gradu -tutkielman ohjaaja	Kati Turtiainen yliopistonlehtori Kokkolan yliopistokeskus Chydenius 040 669 1955, kati.turtiainen@chydenius.fi
Pro gradu -tutkielman arvioitu valmistumisaika	31.5.2017
Sitoumukset	
Liitteet	

Päivämäärä ja hakijoiden allekirjoitukset

Paikka ja aika _____ / ____/____ 2016

Hakijan/hakijoiden allekirjoitukset

Lupa opinnäytetyöhön

- Myönnetty hakemuksen mukaisena
 Opiskelijan on toimitettava valmis opinnäytetyö sosiaali- ja terveystoimen käyttöön

Myönnetty seuraavin korjauksin tai ehdoin:

Hakemus hylätty

Päiväys _____/____ 2016 § _____

Päätöksentekijän allekirjoitus

Liite 2. Suostumus haastatteluun

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Pro gradu -tutkielma

”Eritrealaisten nuorten miesten sosiaaliset verkostot ja niiden vaikutus heidän elämäänsä”

Tekijä Pirjo Kujanperä

Tutkimukseen osallistuminen perustuu allekirjoittaneen henkilön suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen. Haastateltavalle on kerrottu ennen haastattelun alkua, miksi tutkimus tehdään ja häneltä on pyydetty lupa haastattelun käyttämiseen Pro gradu -tutkielman aineistona. Haastattelu nauhoitetaan ja siitä on kerrottu haastateltavalle. Haastattelun nauhoitus tuhoetaan heti litteroinnin jälkeen. Samoin mahdollinen haastateltavan piirtämä verkostokartta. Haastateltava voi luottaa siihen, että hänen henkilöllisyytensä ei paljastu aineiston käsittelyn yhteydessä eikä raportoinnin tuloksista. Esimerkiksi tutkimusraportissa olevissa suorissa lainauksissa/haastateltavien kommentteissa en käytä edes haastateltavan etunimeä, vaan käytän kommentteissa merkintää H1, H2, H3 jne. Viittaan näin haastateltaviin.

Suostun haastateltavaksi

Oulussa ___ / ___ 2016

Liite 3. Haastattelurunko

Haastateltavien kanssa keskusteltiin vapaamuotoisesti muun muassa seuraavista asioista:

- Mitkä ovat tärkeimmät ihmissuhteet elämässäsi?
- Kuinka paljon sinulla on ystäviä täällä Suomessa? Ketkä ovat sinulle tärkeimpiä ystäviä? Miten autatte toisianne? Mitä tukea saatte toisiltanne?
- Keitä kuuluu perheeseesi? Asuvatko kaikki perheenjäsenesi Eritreassa vai jossain muussa maassa? Miten pidät heihin yhteyttä? Minkälaista tukea saat heiltä tai minkälaista tukea annat heille?
- Mikä merkitys uskonnolla on elämääsi ja miten uskonto tukee elämääsi täällä Suomessa?
- Tunnetko naapurisi ja oletko tekemisissä heidän kanssaan?
- Mikä merkitys koulukavereilla ja työharjoittelupaikan kavereilla on ollut elämääsi? Oletteko yhteydessä vapaa-ajalla? Millaista apua olet saanut heiltä tai minkälaista apua olet antanut heille?
- Oletko tutustunut suomalaisiin? Onko sinulla suomalaisia kavereita? Mitä apua olet saanut heiltä? Haluatko tutustua suomalaisiin?
- Mitä harrastuksia sinulla on ja mikä on niiden merkitys elämässäsi?
- Mikä on eri viranomaisten merkitys elämässäsi?
- Mitä apua ja tukea olet saanut viranomaisilta, esimerkiksi poliisilta, Kelalta, työvoimatoimistosta, Maahanmuuttajapalveluiden henkilökunnalta, opettajilta, tulkeilta?
- Mikä merkitys ystävillä ja muilla sosiaalisilla suhteilla on sinun hyvinvointiisi täällä Suomessa?
- Onko sinulla tarpeeksi ystäviä ja sosiaalisia suhteita?